

1999, "İllegalleşen Kent: İstanbul", *Bilim ve Ütopya*, s: 65, s: 9-22.

İSTANBUL NASIL BİR ŞEHİR?

BİRİNCİ KISIM:

İSTANBUL'U ANLAMAK

Bir kent herkesin kendi sığınağını daha rahat hale getirmesinden daha farklı bir şeydir.

Bu anlamda İstanbul gibi kentlerin "okuması"nı doğru yapabilmek; hem ülkenin bütününün alabileceği yeni şeklin kentsel alanlardaki yüzünün doğru tarifini yapabilmek hem de İstanbul'un bundan sonraki yirmi yıl içindeki yönlerini doğru tahmin edebilmek anlamına gelecektir.

İstanbul için bugün söylenenler ikiye ayrılmıştır. Birinci grup daha karamsar bir bakışla,

İSTANBUL'DA TOPLUMSAL FARKLILIAŞMA DÜZEYİNİN ÇOK YÜKSEK OLDUĞUNU

İSTANBUL'UN BİR KAOS HALİNİ ALDIĞINI

İSTANBUL'UN BİR METROPOL OLDUĞUNU belirtirken;

öte yandan farklı sesler

İSTANBUL'UN BİR DÜNYA KENTİ OLMAYA ADAY OLDUĞUNU

ULUSLARAŞILASHMIŞ BİR KENT OLDUĞUNU belirtiyorlar.

İSTANBUL BİR SÜPERPOZİSYON MU?

Birinci gruptakiler İstanbul'un gelir gruplarının mekansal dağılımlarının gelire göre farklılaşmasının artık okunamaz hale geldiğini; gelir ölçüm tahminlerini yapılmasının imkansızlığını dile getirerek İstanbul'un bir "süperpozisyon" halinde olduğunu vurgulamaktadır¹. Bu nedenle de İstanbul anlaşılması ve dolayısı ile artık planlanması da mümkün olmayan bir kaos ve bir metropol alan halindedir.

İSTANBUL: BİR DÜNYA BAŞKENTİ Mİ?

İkinci gruptakiler ise iyimserler ve rasyonel bakanlar olarak ikiye ayrılabilir. Birinci grup; İstanbul'un artık bir dünya kenti haline geldiğini, İstanbul mekanlarının pazarlamasının dikkatle yapılarak tek tek mekansal "satış"ların kenti ilerletebileceğini, İstanbul'u dünya

¹Süperpozisyon:Farklı özellik gösteren yapıların biraradalığı.

ticaret merkezleri ile bütünleşmiş bir kent olarak; "Uluslararasılaşmış kent" ya da "sermaye başkenti" olarak adlandırmanın yerinde olduğunu belirtiyorlar¹.

İTO'NUN 170 000 ÜYESİ VAR

İstanbul Ticaret Odası'na kayıtlı 170 000 firma vardır. Firmaların dağılımı:

İSTANBUL'DAKİ FİRMALAR:

Şahıs firması: 70 115

Şirket Sayısı: 99 655

TOPLAM: 169 770

Şirketlerin % 55'i limited, % 27'si ise anonim firmadır. Şirketlerin toplam sermayelerinin % 86'sı ise anonim şirketlere aittir.

MEVDUATLARIN ÜÇTE BİRİ İSTANBUL'DAN

T. TÜRKİYE'DE BANKA MEVDUATLARININ DAĞILIMI

Ankara	İstanbul	İzmir	Zonguldak	Uşak	Bursa	Muğla	Antalya	Balıkesir	Eskişehir
10.9	7.7	1.0	2.7	2.7	2.6	2.4	2.3	2.3	2.0

İSTANBUL BİR SERMAYE BAŞKENTİ Mİ?

Rasyoneller ise İstanbul'un özellikle sermaye birikim hızına ve birikim kaynaklarına dikkat edilmesi gereğini vurgulayarak; bu kentin "uluslararasılaşmış bir kent" ya da "ticaret/sermaye başkenti" yapılabilmesinin en önemli koşulunun altyapısal eksikliklerin giderilmesi ve doğru zamanda doğru networkler içinde olmak olduğuna işaret ediyorlar².

KREDİLERİN ÜÇTE BİRİNİ İSTANBUL KULLANIYOR

Kişi Başına Düşen Kredilerin Kullanma Payları

Ankara	İstanbul	İzmir	Giresun	Adana	Edirne	Antalya	Bursa	Denizli	Kocaeli
8.8	5.4	3.2	8.7	3.5	3.0	2.8	1.7	1.3	1.2

PARANIN KALBİ İSTANBUL'DA :

1997'de toplam 78'i bulan bankaların 65'i genel merkezleri İstanbul'da bulunuyor.

T. İLÇELERE GÖRE BANKA ŞUBESİ SAYISI:

ŞİŞLİ	172	ÜSKÜDAR	39	BEYKOZ	16	SİLİVRİ	9
-------	-----	---------	----	--------	----	---------	---

¹Bkz. Keyder, Ç.,1992.

²Tekeli, Ç., 1998.

KADIKÖY	166	EYÜP	32	GOP	16	ÇATALCA	8
BEYOĞLU	157	Z.BURNU	28	B.EVLER	16	B.ÇEKMEC	7
EMİNÖNÜ	124	SARIYER	23	YALOVA	16	TUZLA	6
BAKIRKÖY	122	K.ÇEKMEC	19	BEYKOZ	16	ADALAR	6
FATİH102	KAĞITH	19	G.GÖREN	13	BAĞCILAR	5	
BEŞİKTAŞ	89	PENDİK	18	MALTEPE	12	ŞİLE	4
KARTAL	42	ÜMRANİ	17	AVCILAR	11	S.BEYLİ	1

DIŞ TİCARETİN YARISINA YAKINI İSTANBUL'DA

İstanbul Türkiye'nin en önemli ithalat ihracat kapısı olma özelliğini koruyor.

T. İSTANBUL'UN TÜRKİYE DIŞ TİCARETİNDEKİ YERİ: (\$ ve % olarak)

1989	İhracat	İthalat	1997	İhracat	İthalat	
Toplam	11.625	115.792	Toplam	14.715	22.871	
İSTANBUL	37.9	45.2	İSTANBUL	34.2	40.8	

MEKANLAR VE ÜRETİM:

İstanbul'u doğru anlayabilmenin şartlarından birisi de mekansal dağılımları iyi yorumlayabilmek; yeniden yapılanmanın izlerin iyi sürebilmektir. Mekansal dağılım içinde ele alınacak konular; sanayi ve ticaret merkezlerinin yoğunlaştığı alanlar, ikamet mekanlarının çeşitli ölçeklerde (meslek, mülkiyet, gelir ve servet, yeni yerleşik olma veya kentte eskilik vb.) yorumu ve bütün bu gözlemlerin bir harmonisi ile yapılmalıdır. Ancak bu sayede İstanbul'un bir üst bakış ile yeniden değerlendirilmesi; kenti yönetenlerin yönetsel bir açıklığa kavuşması ve kentte yaşayanların da yerini yeniden konumlaması mümkün olacaktır.

A) Sanayi mekanlarında dağılım ve yeniden dağılım profili:

1950- 1960 DÖNEMİ:

1950'lerde İstanbul sanayisi, tüm Türkiye'deki oluşuma benzer olarak KİT'ler ile yönlendiriliyordu. İlk büyük tesisler Paşabahçe Cam ve Topkapı Şişe Cam Sanayi idi. Özel sanayi daha çok küçük işletme/imalat ve atölyeler bazındaydı. İmalatın cinsine göre Eminönü, Dolapdere, Haliç kıyısı ve Kağıthane yoğunluklu imalat alanlarıydı. 1950'de kurulan Türkay Kibrit ise İstinye'yi tercih etmişti. 1960'larda kurulan sanayi tesislerinin benzer alanları seçtiklerini gözlemliyoruz. Örneğin Koç'un o dönemki gözde bölgesi yine Haliç kıyısındaydı. Beko ile Arçelik'in ilk üretimi Sütluçe 'deydi.

1960-1970 DÖNEMİ:

1960-70 arasında yer seçiminde nakliyat ve arazinin ucuzluğu nedeniyle, Zeytinburnu-İncirli-Bakırköy hattı tercih ediliyordu. Unilever'in Vita, Has ailesinin Fruko-Tamek, Koç'un Bozkurt Mensucat'ı, Dinçök'lerin Aksu İplik fabrikası bu dönemin tipik yerleşikleridir. Bundan sonra Topkapı(özellikle Maltepe bölgesi), Küçükköy, Levent, Rami ve Bomonti hızla gelişmeye başladı. Bunlara daha sonra Güneşli, Şirinevler ve İkitelli gibi alanlar eklendi.

1980-1990 DÖNEMİ:

1980-90 dönemindeki eğilim ise, belli bölgelerde gelişme gösteren sektörlerin yine planlı şekilde oluşturulan sanayi merkezlerine taşınması yönündeydi. Örneğin İkitelli bu yeni çekim merkezlerinden birisi olarak planlanmakta. Yapımı tamamlandığında yaklaşık 30 000 işyerinin devreye girmesiyle bu bölge gerek ikamet gerek nakliyat gibi problemlerin en yoğun yaşandığı bölge olmaya aday olacağı benziyor.

Öte yandan Zeytinburnu dericilerinin 1980'lerde Tuzla'ya taşınması da buna iyi bir örnektir. Zeytinburnu ticaret merkezi halini alırken, Tuzla'da 7 000 kişinin çalıştığı bir sanayi kimliği gelişti.

Tekstil ve konfeksiyon sanayi de göçten nasibini aldı. Sultanhamam, Şişli, Osmanbey, Bomonti ve Bakırköy çevresindeki ticaret ve imalat merkezleri, önce Merter yönünde ilerledi, ardından Edirne yönüne kayarak Şirinevler, Yenibosna, İkitelli, Hadımköy (200'e yakın tekstil ve konfeksiyon atelyesi var) ve Çorlu yönünde ilerledi. Küçük imalat ve fason işletmeler ise Kartal ve Pendik civarında toplandı.

1980'lerdeki Anadolu yakasının gelişmesi ise daha hızlı bir ivme gösterdi. Ümraniye-Dudullu bölgesi 1990'dan itibaren Organize sanayi çıkışı ile hızla gözde hale geldi. Şu anda bu bölgedeki doluluk oranı % 90 düzeyinde ve 1000'e yakın tesis ve işyeri bulunmakta. Anadolu yakasının diğer gözde mekanları ise Kartal, Maltepe ve Tuzla(özellikle Tepeören son dönemlerin gözdesi). Sadece Pendik'te 2000'e yakın işyeri bulunmaktadır ve bunların 200 kadarı büyük işletmelerdir.

Ticaret açısından en gözde mekanlar ise Altunizade (Koç Holding, Kodak, BP, Coca-Cola), Kozyatağı (Colgate, Palmolive, Anadolu Grubu) ve son dönemlerde de Kavacık'tır. İstanbul yakasında Levent-Sarıyer arası Maslak koridoru, Anadolu yakasında Altunizade 'de yeni bir ticaret ağı oluşmuştur.

TÜRKİYE'NİN EN BÜYÜK 500 SANAYİ FİRMASININ 242'Sİ İSTANBUL SANAYİ ODASI ÜYESİDİR.

BÜYÜK SANAYİ FİRMALARININ VE ONLARIN ÜST ÖRGÜTLERİ OLAN HOLDİNGLERİN MERKEZİ İSTANBUL'DUR.

T. 500 BÜYÜK FİRMADE İSO ÜYELERİNİN YERİ:

SATIŞLAR: % 11

NET KARLAR: %74.7

KATMA DEĞER: %35.6

İHRACAT: %51

Sektörel olarak bakıldığında:

İSTANBUL'DA SANAYİNİN ÇOĞUNLUKLA TEKSTİL, METAL EŞYA, OTOMOTİV, KAĞIT BASIM, GIDA SANAYİLERİNDE YOĞUNLAŞTIĞI GÖRÜLÜYOR.

TEKSTİL VE METALDE YARATILAN HER 100 TL.LİK KATMA DEĞERİN 40'I İSTANBUL'DA YARATILYOR.

SANAYİ İŞÇİLERİNİN % 40'I İSTANBUL'DA ÇALIŞIYOR.

T. BÜYÜK İMALAT SANAYİDE ÇALIŞANLARIN İÇİNDE İSTANBUL'UN PAYI:

	Türkiye	İstanbul	İST/TÜR %
Toplam	967 537	286 536	29.6
Devlet	254 474	19.741	7.8
Özel	713 063	266 795	37.4

İSTANBUL'DA HER 4 KİŞİDEN 3' Ü ÜCRETLİ

Ücretle Çalışanlarda Türkiye Oranları

İSTANBUL %74
Kocaeli %57
Ankara%70
İzmir %61
Bursa %51
Antalya %38
Konya %28
Zonguldak %33
Adana %44
G.Antep %41

1990-2000 DÖNEMİ:

İstanbul için 1995-2010 arasındaki Büyükşehir Belediyesi Nazım Planı kapsamında; kentin iki ucunda yeni çekim merkezleri oluşturulması hedefleniyor.

İkitelli, Tuzla ve Ümraniye-Dudullu bölgeleri yeni çekim alanları olarak hedeflenmekte.

Ayrıca Gebze ve Silivri-Ortaköy de sanayi çekim alanları içinde planlanıyor.

Yine Tuzla,Tepeören'de yeni bir çekim bölgesi yaratmak ve Haramidere ve

Avcılar'da da yeni alanlar açmayı planlamaktalar. Silivri-Ortaköy çevresi ise, tarıma dayalı sanayi bölgesi olarak seçilmiş durumda.

YENİ ÇEKİM ALANLARI - YENİ SORUNLAR:

T. İSTANBUL SANAYİDEN UZAKLAŞIYOR:

Türkiye İmalat Sanayi Katma Değerinde İstanbul'un Yıllara Göre Payı:

1965	30.6
1975	33.7
1986	29.1
1989	26.9
1997	27.5

ARSA-RANT KAVGALARI:

1980-90 arasında sanayi ve ticaretin mekansal dağılım eğilimleri değişmeden sürüyor: kentin giderek daha dış bölgelerine çekilmek. Özellikle büyük sanayi'de bu eğilim son derece belirgin. Ancak büyük sanayi her zaman hızla dış bölgelere doğru çekilirken; orta ve küçük ölçeklilerde bu yer değiştirme eğilimi daha yavaş. Bunda gerek küçük-orta ölçeklinin yeni gelişen alanlardaki arsa maliyetlerinin bireysel ödeme gücünün üzerinde olması, gerekse istihdam ettiği işgücünün ikamet alanlarına yakın yerlerde olmayı tercih etmesi (istihdam maliyeti azaltma eğilimi nedeniyle) önemli bir etken. Yeni planlanan İkitelli, Tuzla, Sefaköy, Avcılar, Bağcılar, Gaziosmanpaşa ve Alibeyköy, Hadımköy ve Pendik-Kartal bölgelerinde; bu yeni oluşumların çekeceği yaygın yarı-kalifiye ve diskalifiye işgücünün ikamet sorunlarının ileride İstanbul'un en önemli problemlerinden birisini oluşturması kaçınılmaz gözüküyor. Bu bölgelerdeki arsa-rantı artışı da en önemli problemlerden birisi.

İSTANBUL: KAYNAĞI YARATAN VE KAYNAKTAN PAY ALAN:

Kaynak aktarım ve yaratma sorununa gelince; İstanbulun yarattığı kaynağın (303.5 trilyon) yani devlete verdiği % 38.7'nin sadece %7'sini geri aldığı görülüyor:

T. İSTANBUL DEVLETE 4 VERİP 1 ALIYOR

(143) Bütçeye 100 veren ne aldı? (İlk 10 -Son 10)

İSTANBUL	24
Bursa	43
Kocaeli	23
İzmir	53
Ankara	50
Zonguldak	47
Rize	65
Bayburt	452

Tunceli	748
Kars	436
Ağrı	503
Bitlis	521
Şırnak	887
İçel	47
Hatay	62
Adana	66

DEVLET HER 100 TL.NİN 7'SİNİ İSTANBUL'A HARCİYOR:

Bütçe harcamalarından en büyük payı %7 ile İstanbul alıyor:

T. BÜTÇE HARCAMALARINDAN EN FAZLA PAY ALAN İLLER:

İSTANBUL	ANKARA	İZMİR	ADANA	KOCAELİ	KONYA	D.BAKIR	BALIKESİR	SAMSUN	KAYSERİ
6.9	5.9	2.8	1.2	1.2	0.9	0.9	0.8	0.8	0.8

B) İkamet mekanlarında dağılım ve yeniden yorumlamalar:

Kentsel ikametın geçmişte en belirgin özelliği statü gruplarının homojen yerleşimi idi. Her semtin yapısal özelliklerin barındıran bir insan profili geçmişte kolayca ayırtedilebiliyordu. Bir semtten olmak (Şişli'den, Eyüp'ten ya da Kadırğa'dan olmak, her zaman ailesel statülerin en belirgin özelliği olmaktaydı). Oysa 1990'lara gelindiğinde, İstanbul gibi büyük çaplı illerde, statülerin mekansal homojenliği giderek azalmaya başladı. Kentsel mekanda gelir, statüden kaynaklanan farkların önüne geçti. Şu anda İstanbul'da da çeşitli kültür ve gelir grupları yumuşak bir ayrışma içindedir.

a)Gelir grupları ve gelirin mekandan bağımsız dağılımları:

Taner Berksoy'un 1989 ve 1996'da İTO desteği ile yaptığı, hane halkı üzerinde enflasyonun mikro ekonomik etkilerini açıklamaya yönelik çalışmasında; İstanbul halkının 1989'daki enflasyon etkilenme oranı % 83.5 iken bu oran 1996'da % 83.9'a çıkmıştır. Ancak aradaki bu çok az farkın detaylı araştırmasında; enflasyondan en çok etkilenen hane halklarının en alt %20 olduğu, alt gelir gruplarından üst gelir gruplarına doğru çıkıldıkça enflasyondan etkilenmenin görece olarak azaldığı bulgulanmıştır. 1989'da enflasyonun etkilerini en çok isseden grubun en alt %20 olduğu ve aile bütçesindeki daralmayı enflasyon ile açıklayanların oranının bu grup içinde % 90 olduğunu görmekteyiz. 1996'da da bu grupta enflasyondan etkilendiklerini belirtenlerin oranı % 95'e çıkmıştır. ¹1989 ile 1996 arasındaki 7 yıl içinde ortalamada aynı kalan enflasyondan etkilenme oranının, gelir grupları dikkatle değerlendirildiğinde farklılaşma nedenlerini nasıl açıklayabiliriz. Bunun en iyi açıklaması kanımızca orta ve alt gelir gruplarının dikkatle değerlendirilmesinde yatmaktadır. 1989-96

¹Bkz. Berksoy, T., 1998:12-19.

arasında gerek orta ve alt gelir gruplarına giren ailelerin sayılarında artış olmuş gerekse bu gelir gruplarının etkilenme oranı yükselmiştir. İstanbul'a hızlı göç, göçedenin alt ve orta alt gelir gruplarında yerleşmesi, giderek bu gelir gruplarının sayısındaki artışı doğururken; bunun yanı sıra çeşitli gelir gruplarında alta doğru kayma da alt ve orta gelir grubundakilerin sayısını kabartmaktadır. Ancak bir diğer önemli faktör üst ve alt gelir grupları arasındaki gelir dağılımında adaletsizliğin artmasıdır.

EN YÜKSEK %20 İLE EN ALT % 20 ARASINDAKİ GELİR DENGESİZLİĞİNİN EN BELİRGİN OLDUĞU KENT İSTANBUL'DUR¹.

KENTTE EN YÜKSEK YOKSUL AİLE İLE EN VARSIL AİLE ARASINDAKİ GELİR FARKI 1437 'dir.

EN DÜŞÜK GELİRLİ AİLENİN Yıllık GELİRİ 700\$, EN YÜKSEK GELİRLİ AİLENİN İSE 1.006.666\$'DIR.

1994'de yapılan DİE araştırmalarına göre 1 779 870 hanenin yaşadığı İstanbul'da, 3 151 947 çalışan nüfusun, ortalama hane halkı geliri 11 378 \$ ve ortalama fert geliri 2750\$'dır (Mart 1998'de 4286\$²). Ancak en üst % 20'nin(toplam 356.000 aile) toplam gelir'den aldığı pay % 64 iken, en alt % 20 sadece %4'ünü alabilmektedir. Bu orana % 5'lik dilimler ile baktığımızda en zengin %5'in(89.000 aile) gelirin % 42'sini, en yoksul % 5'in de gelirin % 1'inden azını aldığını görmekteyiz. Burada kullanılan gelirin % 37'si rant gelirdir ve İstanbul için en üstteki % 5'i oluşturan ailelerin(90 000 aile) yıllık 20 milyar 251\$'lık pastadan aldığı pay, yaklaşık 8.5 milyar \$'dır.

İSTANBUL'DA SINIFSAK KUTUPLAŞMA HIZLANDI

İSTANBUL'U YORUMLAYABİLMEK İÇİN GELİR DAĞILIMI VE GELİR EŞİTSİZLİKLERİNİ GÖRMEK GEREKLİDİR.

Son yirmi yılda İstanbul'da ücretli ve işveren sayısının toplam faal nüfus içindeki payı artarken, kendi hesabına çalışanların oranı hızla zaliyor.

ESNAF VE ZANNATKAR KESİM YA YOKSULLAŞARAK ÜCRETLİ SINIFA DAHİL OLUYOR YA DA ÇOK SINIRLI SAYIDA BİR KESİMİ İŞVEREN SINIFINA SIÇRAMA GÖSTERİYOR.

2.5 milyonu aşan faal nüfusu olan İstanbul'de her 4 kişiden 3'ü ücretli olarak çalışmaktadır.

İstanbul'un yorumlanması en önemli kriterlerinden birisi gelir dağılımı ve gelir eşitsizliği yönünde olmak zorundadır. Üretilen her tür çözüme ise gelir-mekan farklılaşması açısından bakmak zorunludur.

b) Gelir-servet ve mülkün mekansal dağılımları:

¹Forum, 1997.

²Berksoy, T., 1998.

İstanbul'da herşeyden önce sınıfsal konumların yerini yaratılmış sosyo-kültürel kimliklerin aldığını söylemek mümkündür. Eski statüsel ve sınıfsal mekan dağılımı, giderek tüketim kalıpları yoluyla belirlenen bir mekansal kullanıma hatta mekanların tüketimine dönmüştür.

İSTANBUL GELİR VE SERVET DAĞILIMLARI AÇISINDAN BİR SÜPERPOZİSYONDUR.

İSTANBUL NÜFUSUNDA PATLAMA

İlk nüfus artışı 1950'li yıllarda yaşayan İstanbul, sonon yılda en hızlı göç alan illerden birisi olarak büyük bir nüfus patlaması da yaşadı.

NÜFUSTA AVRUPA-ASYA DENGESİZLİĞİ AZALİYOR

19850'de İstanbul nüfusunun % 20'si Asya yakasında yaşarken, Boğaz köprülerinin de etkisiyle bu oran 1990'da %32'ye kadar çıktı. 2000 yılında oranın %37'yi bulması bekleniyor. Avrupa yakasının nüfusunun artışında ticaret ve sanayi çekim alanlarının bu yakada olması büyük rol oynamıştır. Ancak sanayinin İzmit çekimi içinde olmasının etkisi ile yakalar arasındaki dengesizlik her yıl biraz daha kapanmaktadır.

Kentin az sayıdaki "satışa çıkarılmış" mekanı kentin tüm grupları tarafından değil de daha çok tüketim amacıyla geçici olarak orada bulunanlar tarafından tüketilirken (turist grupları, alışverişçiler ve anlık satış amaçlı satıcılar vb.); kentin alt ve üst gelir gruplarında İstanbul'un ortak mekanlarının birlikte kullanımı azalmaktadır. Örneğin Pendik-Sultanbeyli-Kartal üçgeninde ya da Gaziosmanpaşa-Bağcılar'da İstanbul'un gözde mekanlarını hiç bilmeyenler bulunabilmekte; öte yandan Alkent İstanbul 2000, Akbulut Country ve Kemer Country'de oturanlar da örneğin, Balat-Kadırğa veya Beyazıt-Eyüp civarında hemen hiç bulunmamaktadır.

ÖZELLİKLE İKAMET EDİLEN MEKANLARLA GELİR ARASINDA GERÇEK BİR AYRIŞMA YAŞANMAKTADIR.

Otoyollar ve bulvarlar karşıtlığı otoyollar, bulvarların ulaşımında kenti kullanma yolunu yok etmektedir.

Şehrin parçaları birbirinden 19.yy sonu ve 20. yysonuna kadar kopuktu. Oysa şimdi tam bir üstüste geçme yaşanıyor. Ancak kulanma konusuna dikkat etmek lazımdır. Tek kişi olan kentlinin iş ve çalışma gibi bir kamusal alandan özel alanına geçişinde işlev alanının değişikliği olabildiğince kolaylaştırılmalıdır. İnsan mekansal uzaklık ve sosyal uzaklık değişimleri ile ne kadar az yüklenirse, o kadar az entegrasyon problemi çeker¹.

Kentin büyük oto kesişme noktalarından birincisi; Topkapı'dan kuzeye doğru açılan GOP bölgesi, ikincisi de Merter'den İkitelli'ye doğru açılan bölgedir. Ana aks olan Londra asfaltına dik açı yaparak şişen bu iki bölge de, sanayi ile mesken bölgelerinin içiçe geçtiği girift bir yerleşme morfolojisine sahip olurken; Anadolu yakasında bağımsız mesken bölgeleri olarak gecekondularla yerleşmeleri ile büyük alanlara yerleşen sanayi birimleri, birbirinden DAHA kesin çizgilerle ayrılmışlardır².

¹Helle, H.J., 1996:79.

²Bilgin, <, 1995:100.

KENTİN HER NOKTASI, İSTANBUL'DA OTURAN HERKES TARAFINDAN KULLANILAMAMAKTADIR.

Bu anlamda İstanbul'da iki yönlü bir enklavlaşmadan ¹ sözedilebilir. Bir grup, yüksek gelirleri ile, kentin tüm alanlarından sadece kendisince en seçkin olanları tüketmek üzere kendi kabuğuna ve denetim alanına çekilmekte; diğer grup ise kendi kurallarını geçerli kıldığı diğer yalıtılmış mekanlara kendisini bilerek ve isteyerek hapsetmektedir.

Örneğin Beşiktaş, Kadıköy ve Bakırköy ilçeleri tüm statü katmanlarının varlıklı gruplarının yoğunlaşma alanı olarak belirirken², işverenler Beşiktaş, Kadıköy, Bakırköy, Adalar ve Beykoz'da yoğunlaşmakta; fason ve taşeron üretimin yaygın olduğu Bayrampaşa, Eyüp, GOP ve Kağıthane'de orta-alt gelir gruplarının belirginleşmektedir. Bu açıdan İstanbul'da gelir kaynağı ne olursa olsun varlıklı ve mülk sahibi kesimin (ücretli, işveren veya rantiyeye) özellikle denize yakın yerlerde yoğunlaştığı görülmektedir.

GELİR DÜZEYİ YÜKSEK GRUP SU KENARLARINI TERCİH ETMEKTE, BÖYLECE İSTANBUL'DA BİR "MAVİ KUŞAK" OLUŞMAKTADIR.

İSTANBUL'UN YARISI KİRACI

İstanbul'da ailelerin yarıya yakını kirada oturmaktadır. Kiracı aile sayısı 1990'da 720 000'i aşmıştır. Bu da toplam ailelerin %44'ü demektir. Bu oran Türkiye genelinde % 30, Ankara'da % 41.5, İzmir'de % 35, Kocaeli'nde % 37'dir. Ancak önemli bir nokta olarak İstanbul'da oturduğu konuta sahip ailelerin %22'sinin bir başka evi daha olduğu belirtilmektedir.

Öte yandan mülk sahibi olmayan ve düşük gelir gruplarının en yoğun olduğu mahalleler, GOP Barbaros Hayrettin Paşa, Pendik Kaynarca, Küçükçekmece Kartaltepe, Kadıköy Fikirtepe, Kağıthane Harmantepe ve Sultanbeyli'dir³.

İSTANBUL'UN GECEKONDULARI:

İstanbul'da ruhsatlı konut sayısı 850 000, imar afları ile yasalaşan konut sayısı ise 750 000'dir. DPT'nin sonuçlarına göre ise gecekonduların % 40'ı 75-99 metrekare; %35'i ise 50-74 metrekaredir.

İstanbul'da gecekondu bahsedildiğinde, artık iki ya da üç katlı yapılardan söz etmek gerekmektedir. Bu yeni tip gecekondulaşma 1960'lı yılların gecekondularına hiç benzememektedir. Bu yüzden bu yeni gecekonduyu artık "ihtiyaç sahiplerinin bir konducuk elde etmek için" yaptıkları ilk kondularla bir tutmamak gerekmektedir.

¹enklav: bir devletin sınırları içinde, ama o devletin hükümrânlığı dışında, ada gibi kalan toprak, bkz. Davis, M, 1996:86-87.

²Güvenç, M., ve Işık, O., 1996:6-16.

³Güvenç, M.& Işık, O., 1996:6-16.

YENİ TİP GECEKONDULAŞMA ARSA-ARAZİ MAFYASININ İLK İMAR AFFINA KADAR EN AZ MİKTAR ARSADAN EN ÇOK FAYDAYI SAĞLAMAK İÇİN GASPETTİKLERİ ALANLARDIR.

DPT'nin bir araştırmasına göre, İstanbul gecekondularının % 17'si doğrudan Hazine arazileri üzerine ve % 56'sı da bu tür arazileri başkalarından kanuna aykırı olarak gayrimenkul satış vaadi gibi işlemlere dayalı olarak devralıp yapıldığı saptanmıştır.

İKİNCİ KISIM:

İSTANBUL VATANDAŞI: İSTANBULLU OLANLAR VE OLMAYANLARI AYIRDEDEDEN NEDİR?

Günümüzde hızla göçalan illerin başında gelen İstanbul'u yirmi yıl sonra nasıl bir vatandaş profili bekliyor? Bugün doğanlar ve 15 yaşına kadar olanlar yirmi yıl sonra İstanbul'un nüfus profilini oluşturacaklar. Sadece İstanbul'un değil, üstelik yukarıda anılan tüm lokomotif özelliklerinden dolayı, tüm Türkiye için belirleyici öge olacaklar. Bu araştırma yirmi yıl sonra İstanbul'un vatandaş popülasyonunu kestirebilmek ve olası senaryoları ve çözüm önerilerini geliştirebilmek için hazırlanmıştır.

Bu çalışma için GOP ve Sultanbeyli ilçeleri pilot olarak seçilmiştir. Her ne kadar her iki ilçede de gecekondu alanlarının homojen bir bütünleşmesinden söz edilemese de; gerek belli işkolları aracılığı ile yerleşimlerin homojenliği gerekse doğum yerlerine göre biraraya yerleşme olgusunun en sık görüldüğü bu iki alan incelendiğinde; İstanbul için bir göçer profili çıkarmak ve bu grubun kente entegrasyonu için önemli çözümler üretmek mümkün olabilecektir.

Burada öncelikle kentteki yeni yerleşim alanlarında 1)ne tür güç odaklarının 2)hangi yollarla 3)nasıl bir kentsel entegrasyon sağladığına bakmak gereklidir. Bu güç odakları, yöntemleri, kapsamları ve kent ile birey arasındaki her tür gerilimi sağlama biçimleri; yeni kentlinin bundan sonraki 20 yıllık olası profillerini çıkarmamıza da yardımcı olacaktır.

KENTSEL SİSTEM, TOPLUMSAL TÜKETİM AMACIYLA KAMUSAL MAL VE HİZMETLERİN SUNUMU, ÜRETİMİ VE DÜZENLENMESİDİR¹.

Oysa bugünkü İstanbul, kuralları açıkça bilinen pazar koşullarının içinde; yine kuralları açıkça bilinen kamu örgütlenmesinin ve öncülüğünün planlı olmadığı bir süreçte oluşmuştur.

BU ANLAMDA BU TÜR KENTSEL MEKAN ÜRETİMİNDE NE "BÜYÜK" SERMAYENİN NE DE YEREL VEYA MERKEZİ YÖNETİMİN AÇIK BİR ÖNCÜLÜĞÜ SÖZ KONUSUDUR.

Kamunun ve büyük sermayenin açık öncülüğünün olmayışı, bu kesimlerin sözkonusu alanda hiç etki göstermedikleri anlamına gelmektedir. Ancak bu "gizil" varoluşun sonuçları diğerlerinden çok daha farklıdır.

GEREK GİZLİ, AÇIK OLMAYAN BİR PİYASANIN VARLIĞI GEREKSE HUKUKİ SÜREÇLERDE KAMUNUN DESTEĞİ VE GÜVENİNDEN YOKSUNLUK; İSTANBUL'DA SON YİRMİ YILDA KENDİNE UYGUN BİREYLER YARATMIŞTIR.

BİREYCI DAVRANIŞ GİDEREK YERİNİ ÇEŞİTLİ HİMAYE GRUPLARININ ETKİSİNDE VE ELİNDE BİR "ÇOCUKSU VATANDAŞ" BİÇİMİNE TERKETMEKTEDİR.

A)HEMŞEHRİLİK-CEMAAT BİRLİĞİ

¹Erder, S., 1996:298.

Bu çalışmada himayeci birlikler olarak siyasi birlikleşmeler, informal siyasi yapılanmalar, cemaat birlikleri ve hemşeri birlikleşmelerinin hangilerinin ne tür yollarla kente yeni geleni etkilediği incelenmiştir. Hemşerilik bağları ya da Türkiye'nin bir bölge-şehir-kasaba-yakın köyünden olma; bilindiği gibi İstanbul'da dahil diğer büyük şehirlere göçetmede en önemli belirleyici öge olmaktadır. İstanbul'un göç profili son derece heterojendir.

İSTANBUL TÜRKİYE'NİN MOZAYİĞİ

1990 sayımlarında İstanbul doğumlu olanların oranı % 37.27'ye düşmüştür. % 62.7'si başka illerden göçmüş olan "İstanbullu"ların bu nüfus içindeki en önemli payı % 4.34 ile Sivas'lılara aittir. İkinci sırada Kastamonulular, ve Karşılılar var. Sonraki ilk üç sırayı ise Karadenizliler almaktadırlar. 1980-1990 arasında İstanbul nüfusunu artıranların başında Sivas'lılar, Karşılılar, Giresunlular, Trabzonlular ve Ordulular geliyor.

Doğum yerinin ağırlığına göre sıralandığında SİVAS, KARS, KASTAMONU, GİRESUN, TRABZON, ORDU, ERZİNCAN, MALATYA, SİNOP, TOKAT, RİZE, ERZURUM, BULGARİSTAN, SAMSUN, YUGOSLAVYA, ZONGULDAK, ÇANKIRI, TEKİRDAĞ illeri göçedenlerİ; İstanbul'un bugünkü göçmen profilini oluşturmaktadır.

B)Sosyal kesişme noktaları: İNSANIN KENTTE GELİŞME NOKTALARI:

Bir kentin insanını sarıp sarmalamasının başlıca önkoşullarından birisi kişilerin kendilerini kente ait hisseder hale gelmeleridir. Tek tek bireylerin kente eklemelenmesini sağlayacak formel kanalların yanı sıra informal kanallar da son derece önemlidir. Hemşerilik, kente yeni gelenin kendisini yakınları ve dostları arasında hissetmesi, geçmişte yeni geleni kentle bütünleştirici bir öge olarak karşımıza çıkmaktaydı¹.

YENİ GELENİN KENTTE İŞ BULMASI, EV TUTMASI, FORMEL VE YASAL ALANLARA TÜM ENTEGRASYONU (OKUL, NÜFUSA KAYIT, YASAL İŞLEMLER, EĞLENCE VB.) 1980'LERE DEK HEMŞERİLİK BAĞLARI İLE SAĞLANIYORDU.

Kente formel entegrasyon alanları olarak ayırabileceğimiz, iş, gelir, ulaşım, ev ve eğitim alanları ise geçmişte bu informal (hemşerilik, aile-akrabalık çevreleri-küçük birlikler-kahveler-dernekler vb.) ilişkileri ile sağlanmaktaydı. Siyasi partileşme, mezhep birliklerine üyelik ya da politik her tür organizasyonun yeni gelenLe tekabüliyetini sağlayan da hemşerilik bağları idi. Geçmişin gecekondulusu kente entegrasyonunu ilk başlarda informal bağlarla kurarken; ilerleyen zaman içinde kentte eskidikçe informal sistemler yerini giderek formel alanlara bırakıyordu ve bu anlamda eski gecekondu bölgeleri de giderek DAHA "kentli" hale geliyordu(Ümraniye ve Zeytinurnu gibi).

1980'DEN SONRA İSE KENTE EKLEMLENMENİN YOLU TÜRKİYE ŞARTLARINA BAĞLI OLARAK DEĞİŞTİ.

¹Ayata, 1991:89-101.

KENTE YENİ ENTEGRASYON BİÇİMİ; ARTIK KENTE EKLEMLENMEME, KENTİN BİR KIYISINDA KENTTEN VE OLANAKLARINDAN UZAK YAŞAMAK HALİNİ ALDI.

a)Yeni Gelende Kentle Bütünleşme Arzusu: Hemşerilik ve Cemaat Birlikleri

İstanbul'un son yirmi yılda en çok göç alan iki ilçesinde (Gaziosman Paşa ve Sultanbeyli'de) Temmuz-Aralık 1998 dönemlerinde sosyolojik bir araştırma yapılmıştır. Çalışmada Gaziosman Paşa ilçesindeki İstanbullular "hemşerilik" bağları; Sultanbeyli ise "cemaat" birliğleşmesine örnek olması açısından ele alınmıştır.

Çalışmada aranan noktalar şunlardır:

- 1)Kültürel Farklılıkların Analizi (coğrafi dağılımla)
- 2)Enklavların bulunması(resmi sınır içinde özel adalar)
- 3)Sanayi ve ticaret merkezlerinde kayışlar
- 4)Arsa rantları ve spekülatif değerler
- 5)Tüketim kalıpları ve yaşam biçimleri
- 6)En fazla yapılan işler, işgücünün mekansal dağılımı
- 7)Hemşerilik/cemaat karşıtlığı
- 8)Cemaat içi bağlar
- 9)Vatandaşlık algısı
- 10)Kentli olma bilinci (kent ne kadar benim, en çok gidilen yerler/kentte nereleri gördü/ Nereliyim?)
- 11)Artan suç oranları ve suç çeşitlerinde farklılaşmalar
- 12)Eğitim ve sağlıkta mekansal dağılım
- 13)Seçilen bölgelerde paylaşılan ortak alanların(cami, oyun alanları, parklar, yollar,) yapısına ilişkin değerlendirmeler ve gözlem
- 14) Kentte en çok gidilen eğlence türü
- 15)Kentin en büyük sorunu sizce nedir?
- 16)Sorun çözümüne ilişkin insanların kendi gözlemleri ve kendilerine verdikleri yetki nelerdir?

Bu amaçla her iki ilçede

1)ODAK GRUP TOPLANTILARI DÜZENLENMİŞ:

- a) Polisler
- b)İmamlar
- c)Sağlıkçılar
- d)Öğretmenler
- e)Kişisel görüşmeler (Bel. Başk/Adliyeciler/daire başk/)

2)BİR GÜNÜN GÖZLEMİ/AKTARIMI/ ANLATIMINA BAŞVURULMUŞTUR.
(HALKTAN)

i. Gaziosman Paşa İlçesi:

1)Kültürel Farklılıkların Analizi (coğrafi dağılımla):

GOP ilçesi merkez nüfusu , 1985 yılında 279.127 1996'da 715.068'dur. Merkezin bu yoğun nüfusu ile birlikte 1985'te 12.588 olan nüfusun 1996'da 78.167'ye yükseldiği ve yeni yerleşim alanlarının da özellikle İmrahor ve Haraççı, Taşoluk, Boğazköy, Bolluca, İmrahor,Tayakadın ve Yeniköy'e kaydığını görmekteyiz. 1950'de ilk yerleşim yeri olan Taşlıtarla-Küçükköy

semti, 1958'den sonra deprem konutları yapımı ve Bulgaristan göçmenlerinin yerleştirilmeleri ile hızla genişlemiş; 1963 yılında GOP Eyüp'ten ayrılarak ilçe statüsünü kazanmıştır.

Nüfus yoğunluğu özellikle merkezde toplanmakta, olup, çalışma yaşı grubu toplam nüfusun % 55.3'ünü oluşturmaktadır (İlçede toplam çalışan sayısı 114. 476'dır). Toplam aileler içinde 3 ve üzeri çocuk sahibi olanların oranı % 70.9; 5 ve üzeri çocuk sahibi olanlar ise % 3'tür.

İlçede

Aylık geliri 20 milyondan az olan aileler % 11.2

Aylık geliri 21-50 milyon arası olan aileler % 66.0

Aylık geliri 51-90 milyon arası olan aileler % 15.5

Aylık geliri 100 milyon ve üzeri olan aileler % 7.3 olarak bildirilmiştir. İlçenin 1996 için GSYİH içindeki oranı % 0.64'dür.

Ailelerin

% 10.4'ü memur

%48.8'i işçi

%11.1'i emekli

%29.8'i serbest olarak çalışmaktadır.

İlçeye dış göçler:

a) Bulgaristan, Yugoslavya, Yunanistan ve kısmen Arnavutluk göçmenleri,

İç göçler ise

a) Karadeniz Bölgesi'nden- Giresun, Kastamonu, Çorum, Trabzon, Ordu, Sinop, Tokat, Samsun, Zonguldak;

b)Doğu ve Güney-Doğu Anadolu Bölgesi'nden- Kars, Erzincan, Malatya, Erzurum, Ağrı, Bitlis, Siirt;

c)İç Anadolu Bölgesi'nden- Sivas, Çankırı, Nevşehir;

d)Ege ve Marmara Bölgesi'nden- Tekirdağ, Edirne, Kırklareli olarak sıralanabilir.

İlçede % 31.4 ile Karadeniz'liler, % 20.7 ile Doğu Anadolu'dan gelenler; % 10.9 ile Güneydoğu Anadolu göçerleri; 9 15. 1 ile İç Anadolu'dan gelenler; % 12.5 ile Ege ve Marmara Bölgesi'nden gelenler ve % 2.4 ile de Akdeniz Bölgesi'nden gelenler yer almaktadır.

İlçede toplam 575 dernek faaliyet göstermektedir ve bunların 65 kadını okul koruma derneği, 150 cami yaptırma derneği, 80 kadın spor klübü'dür. Geri kalanların 104'ü siyasi amaçlı dernek, 17'si siyasi parti ya da sosyal amaçlı dernek stütüsünde ve hemşehri dernekleridir.

GÖÇMEN DERNEKLERİ: RODOP TUNA TÜRKLERİ, GÖÇMENLERE YARDIM, BATI TRAKYA TÜRKLERİ, KUZEY KAFKAS TÜRKLERİ, BALKAN TÜRKLERİ(2 şube), KÖPRÜLÜ YUCİLBİŞTA, TRAKYA RUMELİ TÜRKLERİ DAYANIŞMA VE YARDIMLAŞMA DERNEKLERİDİR. Hemşeri adı geçen dernekleri ise sınıflandırıldığında: SİNOP'lu (6), GİRESUN'lu (5), BAYBURT'lu (7), BARTIN'lı (2), KASAMONU'lu (10), ORDU'lu (4), RİZE'li (3), TRABZON'lu (10), BİNGÖL'lü(5), ERZURUM'lu (7), ERZİNCAN'lı (5), SİİRT'li (4), KARS'lı (3), MALATYA'lı (5), TOKAT'lı (7), KAYSERİ'li (3), SİVAS'lı (40- SADECE ZARA ADI GEÇEN 10 DERNEK VARDIR), NEVŞEHİR, KIRIKKALE, ÇANKIRI'lı (3 er), EDRİNE'li (3), ÇANAKKALE'li (5) dernek faaliyettedir.

İlçede 17 siyasi partinin şubesi vardır. Ayrıca ŞAHİD, BELDEMİZ GAZİOSMANPAŞA, GAZİOSMANPAŞA DAYANIŞMA GAZETESİ, POL GAZETESİ, İSTANBUL GAZİOSMANPAŞA GAZETESİ, ENTERNASYONEL İŞÇİ BİRLİĞİ, BİR GEÇİT, ÖZGÜR HALK, BÖLGENİN SESİ, GAZİOSMANPAŞA SON SÖZ, ZONE NEWS, EYÜP HABER, KARADENİZİN SESİ, VASAT, KARADENİZLİLER YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA KÜLTÜR BİRLİĞİ AJANSI, ASİRİN, AMBALAJ VE PLASTİK DÜNYASI ve CAN EXPRESS adı ile 19 gazete ve yayım yayınlanmaktadır.

İlçede iki tür bölgeleşmeden söz etmek mümkündür: 1) **Gelire bağlı olarak ve 2) göçedilen il ya da yöreye bağlı olarak.** Gelire bağlı olarak ayrışmaya bakıldığında; örneğin Arnavutköy'ün kırsal toprak zenginlerinin bulunduğu bir yerleşim olarak öne çıktığını, Yeniköy'ün sahil villalarıyla yerleşime açıldığını, öte yandan Boğazköy, Bolluca ve Haraççı köylerinin en düşük gelir gruplarını barındırdığını söylemek mümkündür. İlçe içinde ise Gazi mahallesi'nin homojenize bir gelir yapısına sahip olduğunu, Küçükköy'ün ilçe alışveriş merkezi ve ilk yerleşim olarak nispeten daha prestijli ve geliri yüksek bir mahalle olduğunu ve Sarıgöl ve Bağlarbaşı hariç diğer mahallelerin düşük gelir gruplarını barındırdığını söylemek mümkündür.

Göçedilen il ya da yöreye bağlı olarak yerleşme ve ayrışma ise daha belirgindir. Örneğin Karayolları mahallesi yeni bir mahalledir ve Doğu Anadolu'dan gelenler burada yoğunlaşmaktadır. Yine örneğin, Sarıgöl ve Merkez mahallede çingeneler yerleşiktir. İlk gelenler ilçe merkezinde yerleşirken, sonraki göçler giderek merkez'n dış sınırlarına doğru genişlemekte; en sonra ise çevre köylerde yerleşmelerin başladığı görülmektedir. İlçe içinde "...liler mahallesi" adı ile pek çok mahalle mevcuttur.

2) Enklavların bulunması(resmi sınır içinde özel adalar)

İlçede özellikle bölgesel yerleşmenin yoğun olduğu mahallelerde bir enklavlaşmadan söz edilebilir. Ancak bu bölgeleşme düzeyi sanıldığı aksine;, pazar kalıplarını kıran ve sistemin dışına kendisini çıkaran bir izolasyona gitmemektedir. Diğer bir deyişle, ilçenin içindeki ...liler mahalleleri bir tür dayanışma birlikleri olarak iş görmenin ötesinde, "kendi yasalarını ve kurallarını uygulamayı hedefleyen, dışa tamamiyle kapalı ya da kendi yaşam biçimlerini dışarıdan saklamayı amaçlayan" olarak tanımladığımız ENKLAV anlayışının tamamiyle dışındadır. GOP'da mahalle bazında ayırım; iş ticaret, alışveriş ya da para kazanmaya geldiğinde asla söz konusu olmamakta, sınırları birbirinden çok açıkça ayrı olarak çizilmiş mahalleler; günlük yaşam koşulları içinde ticari ya da gelire dayalı bir çıkarı asla hemşerilikle karıştırmamaktadır.

BURADAKİ ...LİLER MAHALLELERİ DAHA ÇOK AYNI BİRLİK ETRAFINDA TOPLANAN HEMŞERİ BİRLİKLEŞMELERİ OLARAK İŞ GÖRMEKTEDİR. BU YAPININ GÖRÜNÜRDEKİ GÖSTERİSİ MAHALLE KAHVELERİ (...LİLER KAHVELERİ) ANCAK SOSYAL HAYATTA İŞLEME VE BİRBİRİ İLE ENTEGRASYONU SAĞLAYACAK BİÇİMDE HAREKETE GEÇİRİCİSİ; DAHA DOĞRU BİR DEYİŞLE, ÇİMENTOSU GÖREVİNİ İSE KADINLAR ÜSTLENMEKTEDİR. HEMŞERİLİK BİRLİKLERİNİN GÖRÜNÜR HABERLEŞME-İLETİŞİM-SÜRDÜRME GÖREVİNİ KADINLAR YERİNE GETİRİYOR GÖRÜNMEKTEDİR. BU ANLAMDA KAHVELER ERKEKLERİN TOPLANMA YERİDİR, ANCAK SOSYAL İLİŞKİLER AĞI KADINLAR ARACILIĞI İLE KURULUYOR GÖRÜNMEKTEDİR.

3)Sanayi ve ticaret merkezlerinde kayışlar, İşgücünün mekansal dağılımı

GOP, 498 küçük ölçekli, 145 orta ölçekli ve 18 büyük ölçekli firmaya ev sahipliği yapmaktadır. Bu işyerlerinde çalışan yaklaşık 6000 GOP'lı işçi, yoğunlukla tüketim malları grubunda yer alan firmalarda ara işgücü ya da yarı-kalifiye olarak, sendikasız ve iş güvncesiz düşük ücretlerle yer almaktadır. İlçede ücretli ve maaşlı çalışanlar arasında gelir düşüklüğü bu duruma bağlanabilir.

İlçe sağlık sorunları açısından önemli bir bölgedir. Su havzalarındaki kirlenme, bebek ölümü yüksekliği, taş ve kömür ocakları ve çimento imalathaneleri ile ilçenin sağlık sorunları ağırlaşmaktadır.

Bir "YOKSULLUK HASTALIĞI" olarak bilinen "VEREM" in en yüksek görüldüğü, ve "SARILIK" hastalığının da İstanbul normalinin üzerinde seyrettiği bir ilçedir. Bütün bu ölçümlere ve 4 özel hastanesine rağmen de yaklaşık 800.000 nüfuslu bu ilçenin HASTANESİ YOKTUR.

4)Arsa rantları ve spekülatif değerler

İlçe yeni planlanan TEM otoyolunun tehdidi altındadır. Arazi ve arsa spekülatif hareketleri en çok Arnavutköy, Boğazköy, Bolluca, Taşoluk ve Haraççı'yı spekülatif amaçlı ve göç sonuçlu yeni yerleşimlerin kıskacında bırakmaktadır. **BU KÖYLERİN İMAN PLANLARININ BİR AN ÖNCE ONAYLANMASI ARSA SPEKÜLASYONUN ÖNLEMEDE ACİL BİR ÇÖZÜM OLACAKTIR.**

Öte yandan ilçenin bölüneceği beklentisi de arsa spekülasyonu üzerinde etkilidir. Yeni su havzalarının oluşturulması beklentisi İmrahor civarında yeni sanayi bölgesi planı ile birleşince **TEM OTOYOLUNUN ALTINDA KALAN BÖLGE ORTALAMA GEÇİM ALANI BÖLGESİ, TEM OTOYOLU ÜZERİ KARADENİZ KIYISI BÖLGESİ İSE LÜKS YERLEŞİM OLARAK ŞİMDİDEN İLAN EDİLMİŞ GÖRÜNMEKTEDİR.**

GOP'YI BEKLEYEN BİR DİĞER TEHLİKE İKİTELLİ'DE OLUŞTURULAN KÜÇÜK ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİDİR. Yaklaşık 30.000 adet işyerini kapsayan bu kompleksin, her bir işletmesinin ortalama 10 işçi ile çalışacağı düşünüldüğünde;

1) BU İŞYERLERİNDE ÇALIŞACAK OLAN OLASI İŞGÜCÜNÜN YARI KALİFİYE VE DİSKALİFİYE İŞGÜCÜ OLARAK GOP' DAN ÇIKMASI KAÇINILMAZ GÖRÜNMEKTEDİR.

2) EK OLARAK GOP, YAKIN TEK İKAMETGAH OLARAK DIŞARDAN YARI KALİFİYE VE DİSKALİFİYE İŞGÜCÜNÜN YERLEŞME İSTEĞİNE MARUZ KALACAKTIR.

3) GOP İÇİNDE İKİTELLİ'YE YAKIN ARAZİ SPEKÜLASYONUNDA HIZLANMA BEKLENMELİDİR.

4) DÜŞÜK ÜCRETİ BU YENİ İŞGÜCÜ AKIMININ GOP'YA AKINI İLÇEYE BİRİKİM SAĞLAMAKTAN UZAKTIR.

5) TEM OTOYOLU ÜZERİNDE KALAN KESİM İSE "PRESTİJLİ İKAMETGAH" OLARAK, PAZARLANMASI DAHA KOLAY, BİR AYRI SPEKÜLASYONA KONU OLACAKTIR.

6) NİTEKİM ŞİMDİDEN BU SPEKÜLATİF HAREKETLERİN ÇATIŞMASI BAŞLAMIŞ VE ESENLER İLE K. ÇEKMECE ARASINDAKİ BİR BÖLGE BÜYÜKŞEHİR İLE ESNAF BİRLİĞİNİN ÇEKİŞMESİNE KONU OLMUŞTUR.

5)Yaşam Kalitesi ve Yaşamdan Beklentiler:

i)Artan suç oranları ve suç çeşitlerinde farklılaşmalar:

GOP mevsimlik işçilerin yaz aylarında artmasıyla darp ve kavga olaylarına sahip olmasının ötesinde, ilginç bir suç profiline sahiptir. Son 7 yıldır hırsızlık suçlarında önemli bir artış olmuştur. Son 9 aylık istatistikler diğer yıllara oranlı kıyaslandığında; gasp, soygun, ev ve araba soygunu, oto hırsızlığı, yankesicilik ve kapkaç olaylarında özellikle belirgin bir artış söz konusudur. Benzer olarak intihar oranında da artış vardır. İlçede uyuşturucu kullanımının düşük olduğu görülmektedir.

GEREK OTO VE EV HIRSIZLIĞI GEREKSE YANKESİCİLİK, KAPKAÇ VB. SUÇLARDAKİ ARTIŞ MANİDARDIR VE ÜZERİNDE DİKKATLE DURULMASI GEREKİR.

TÜM VERİLERDEN HAREKETLE BAKILDIĞINDA (İNTİHAR ARTIŞI, GELİR DÜŞÜKÜLĞÜ VB.) GOP'NIN YAŞAM KALİTESİ PROFİLİ İÇİN ÖNEMLİ İPUÇLARI ÇIKMAKTADIR. GOP SUÇLARI, ÖZELLİKLE MÜLKİYETE YÖNELİK SUÇLAR, İSTANBUL'UN DİĞER SEMTLERİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN SUÇLARDIR. BU YÖNLERİ İLE DE İLÇEDE YAŞAM KALİTESİNİN DÜŞÜKLÜĞÜNÜN BELİRTİLERİ SAYILMALIDIR.

ii)Tüketim kalıpları ve yaşam biçimleri, kentli olma bilinci:

Kentin alanlarının kullanımı ile ilgili olarak "kentlilik bilinci"nden yukarıda da sözedilmişti. GOP yaşam kalitesi düşüklüğüne rağmen eğitim ve sağlık hizmetlerini tam olarak talep eden bir görünüme sahiptir. yani, bundan 30 yıl öncekine benzer bir "modern sağlık ve eğitim hizmetleri reddi", artık GOP'da yaşanmamaktadır. GOP'lular, sunum olduğunda formel sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanmaya gayret etmektedirler.

Öte yandan bu hizmetlerin sunumlarındaki aksaklıklar ilçeyi etkilemektedir. Örneğin tüm ilçeler içinde en çok verem görülme oranı GOP'dadır. Bebek ölümü ve sarılık oranları çok yüksektir. Öte yandan yaz aylarında da gastroenterit hastalıklarda artış görülmektedir.

Tüm bu belirtiler GOP'da yoksulluk hastalıklarının yaygın olduğunu göstermektedir.

İlçede ortalama arsa bedeli m²'ye 18-20 milyar civarındadır. Buna karşılık ortalama kiralar, merkezde biraz daha yüksek olmakla beraber, 30-40 milyon civarındadır.

Tüm İstanbul yeni yerleşim alanları için geçerli olan "mülk sahibi ile konutta oturanın ayrı olması" meselesi burada da karşımıza çıkmaktadır. GOP sakinlerinin sadece %50'si kendi konutlarının sahibidirler.

KONUT MÜLKİYETİNİN KONUTU KULLANANA AİT OLMAMASI DURUMU, AYRICA YENİ GECEKONDU STATÜSÜNÜN ARTIK 3-4 KATLI BİNALARDAN MÜTEŞEKKİL OLMASI, ARSA-ARAZİ SPEKÜLASYONUNDA ÖRGÜTLÜ SATIŞLARIN ÖNEMLİ BİR GÖSTERGESİDİR. SPEKÜLATÖRLER EN AZ ARSADAN MAKSİMUM FAYDAYI, YASA DIŞI YOLLARDAN SAĞLAMAKTADIRLAR.

GOP içinde, gençlik kesimi hariç, diğer gruplar (kadınlar, çocuklar ve GOP içinde çalışan genç erkekler), İstanbul'un diğer mekanlarını pek fazla tanımamaktadırlar. Özellikle İstanbul'da prestij mekanları olarak hazırlanıp günlük tüketime sunulan Beyoğlu, Şişli, Mecidiyeköy vb. mekanlardan bu kesimin haberi yoktur. GOP'lı Gaziosmanpaşa içinde yaşamaktadır. Anak haberleşme kanallarıyla İstanbul içinden haberdar olmaları mümkündür. Bu takdirde de sanal olarak hazırlanmış bir İSTANBUL görüntüsü ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

MEDYANIN SUNDUĞU İSTANBUL, GOP'LİNİN İÇİNDE YAŞADIĞI İSTANBUL DEĞİLDİR.

"Nerelisin" sorusu hemen gelinen yerin söylenmesi ile cevaplanmaktadır.

Ayrıca yaşam alanlarında ortak mekanların azlığı GOP'lının ortak alan kullanımında da sorun yaratmaktadır. İlçe içi mekanlarda insanların ortak bağ kurabileceği yerlerin azlığı (park, bahçe, oyun alanları, yuvarlak mekanlar, meydanlar ve sinema vb. eğlence yerleri), GOP'lının yaşadığı yeri İstanbul içinde izole bir kasaba gibi algılamasına neden olmaktadır. Yaşam alanları böyle kısıtlandığında ise (düşük yaşam kalitesi, düşük gelir ve eğitim) GOP'lının kente entegrasyonu için pek fazla şansı kalmamaktadır.

DOLAYISI İLE GOP'LİNİN İSTANBUL VE SORUNLARINA İLİŞKİN GÖZLEMLERİ DE KENDİ MEKANSAL DARLIĞI İLE SINIRLI KALMAKTA; İSTANBUL'UN BÜTÜNÜNE İLİŞKİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ GELİŞTİREMEMEKTE, KENDİSİNİ KENTE AİT HİSSETMEMEKTEDİR.

i. Sultanbeyli İlçesi:

1)Kültürel Farklılıkların Analizi (coğrafi dağılımla):

Sultanbeyli son İstanbul'un 15 yılda en fazla göç alan ilçesidir. Nüfusu gelişimi:

1957	3500
1985	5300
1990	82.000
1997	145 000
1998	210 000(tahmini)

Ormandan kazanılmış bir bölge olan Sultanbeyli(ilçenin toplam 24 000m2 arazisininin 14 000'i orman idaresi'nindir), 1992'den sonra ilçe statüsüne geçmiştir. 1960'larda Karadeniz'den ve 1970-80 arasında İç Anadolu ve kısmen Doğu Karadeniz'den göç ile karşılaşmıştır. 1987-1998 arasında ise yoğun olarak Güney-Doğu Anadolu (özellikle Siirt ve Batman'dan) göç almıştır. Ağırlıklarına göre ilçenin sakinleri Karadeniz(Samsun, Sinop, Trabzon, Rize, Ordu, Gümüşhane, Bayburt), İç Anadolu(Sivas, Amasya) Doğu Anadolu(Kars, Ağrı, Bingöl, Erzurum-Hımıs, Erzincan, Malatya-Darende) Güney Doğu Anadolu (Siirt, Batman, Diyarbakır, Urfa) ve Akdeniz Bölgesi(Antalya)'dan göçedenlerden oluşmaktadır.

1985-87 döneminde TEM otoyolu'nun ilçeden geçişi her nekadar göçün hızlanması için bir neden olarak gösterilse de, aslında Sultanbeyli'yi göç çekim merkezi haline getiren farklı faktörler vardır.

1960'LARDAN İTİBAREN ORMAN İDARESİNE AİT ARAZİLERİN BELEDİYE ELİYLE VE EL-SENETLERİYLE SATILMASI

CEMAAT KÜLTÜRÜNE BAĞLI BİR SOSYAL ORGANİZASYONUN YENİ GELENİ ENTEGRE ETMESİ

ÇEVRE BELEDİYELERİN ARSA-ARAZİ KAZANABİLMEK İÇİN SULTANBEYLİ'Yİ BİR ÇIKIŞ NOKTASI OLARAK GÖRMELERİ

KURTKÖY HAVAALANININ İLÇE SINIRLARI İÇİNDE OLMASI

HAREM OTOGARI'NIN İLÇEYE TAŞINACAK OLMASI

BELEDİYE HALİNİN İLÇEYE AKTARILMASI

PENDİK VE KARTAL'DA KÜÇÜK ÖLÇEKLİ UCUZ İŞGÜCÜ ÇALIŞTIRAN İŞYERLERİNİN VARLIĞI

KÜÇÜK SANAYİ SİTESİNİN (200 küçük ölçekli firma ile) İLÇE İÇİNDE BULUNMASI

İlçede şehir adları ile anılan sokak ve mahallelerin yanı sıra islam kültürü ile bağdaşan ad verme geleneği vardır.

Sultanbeyli herşeyden önce "Yoksulluk" ile yoğrulmuş bir ilçedir. Alt yapısı hemen hiç bulunmamaktadır. İlçede 1/3 oranında içme suyu tesisatı vardır, ancak mahallelerin tamamı akar sudan yoksundur. Sultanbeyli sakinleri içme sularını tankerlerden para ile almaktadır. İlçede kanalizasyon yoktur. kanalizasyon kanaletlerle DOĞRUDAN ÖMERLİ BARAJINA VERİLMEKTEDİR. Binaların %99'unun (merkezde göçmen evleri hariç) tapusu yoktur. 50 yataklı devlet hastanesinin dışında iki özel hastanesi olan Sultanbeyli'de yoksulluk hastalıkları özellikle yaz aylarında artmaktadır. 4 Lisesi olan Sultanbeyli'de, 87 camii vardır. Bu camilerin sadece 17'sinde kadrolu imam bulunmaktadır. 68 cami cemaati kendi imamlarını vekaleten tutmaktadırlar. Bunun yanı-sıra sayısı bilinmeyen "aile camileri", "gösteriş camileri", "küslük camileri", "inat camileri" ve 20 kadar da yeni cami inşaatı vardır.

Buna karşın ilçedeki binaların sadece %20'si tek katlıdır. Genellikle 3 ve daha fazla katlı binaların içerisinde ise çoğu daireler boş durmaktadır ya da binalar tamamlanmamıştır. Konut arzının fazla, konut talebinin atıl olduğu söylenebilir.

İlçede ortalama hane halkı 6-16 kişiden oluşmaktadır. Aylık ortalama gelir 10-50 milyon TL. arasında değişmektedir. Ancak çok yüksek spekülatif gelir elde eden bir kesim de vardır.

İlçede birlikleşme ve örgütlenme yok denecek kadar azdır. 152 derneğin çoğu CamiYaptırma ve Yaşatma Derneği'dir. İlçede sinema, Park, Tekel satış yeri, ve içkili lokanta yoktur.

2)Enklavların bulunması(resmi sınır içinde özel adalar)

Sultanbeyli enklav oluşturma açısından GOP'dan farklıdır. Çeşitli mahalleler içinde islami kurallara göre yaşayan ve yasal, informal ve marjinal iş hayatına hiç karışmayan, hatta evlerinde hiç yemek pişmeyen, halkı sadece ibadetle uğraşan, geliri ve yemekleri dışardan temin edilen grupların olduğu bilinmektedir. Bu anlamda çeşitli düzlemlerde bir enklavlaşmadan söz etmek mümkündür. Ancak bu grupların varlığı bilinmesine rağmen ulaşılabildiği mümkün olamamıştır.

Diğer yandan gelire bağlı mahalle bölünmesi Sultanbeyli'de pek yaşanmamaktadır. İlk dönem göçeden ve ilçede ilk emlakçiliğe başlayan Karadenizli'lerin ilçe merkezine daha yakın oturdukları bilinmektedir. Bu da gelir ile yöresel uyum arasında bir örnek sayılabilir. Ancak diğer mahallelerde çeşitli yörelerden göçedenlerin birlikte, yanyana oturuyor olmalarına rağmen, aralarında gelir farklılaşmasını dikkate almadıkları görülmektedir. Diğer bir deyişle aynı yörelerden gelenler biraradalıklarını coğrafi mekan yakınlığı ile sürdürmekte ancak geliri artan yerini değiştirmeye yanaşmamaktadır. bu anlamda kökenin hala biraradalığı beslediği söylenebilir.

Öte yandan cemaat ilişkisi içinde olanlar da, düşünsel birlikteliklerini sürdürebilmek için aynı sokak veya mahalle içinde oturmaya devam etmekte, kökeni ve ek olarak gelir farkını fazla dikkate almamaktadırlar. Bu durumun nedeni:

SULTANBEYLİ'DE, ZATEN HEMEN HİÇ BİR MAHALLENİN DİĞERİNDEN DAHA PRESTİJLİ OLMAMASI İLE AÇIKLAMAK MÜMKÜNDÜR. Zira zaten yüksek gelir grubuna geçenler mahalle dışında, İstanbul'un daha prestiji yüksek yerlerine taşınmaktadırlar.

3)Sanayi ve ticaret merkezlerinde kayışlar; İşgücü profili

Sultanbeyli'de en önemli geçim kaynağı küçük ölçekli(konfeksiyon ve metal-ana sektörlerinde) işletmelerde vasıfsız işçilik, vasıfsız inşaat işçiliği, küçük çaplı ticaret ve bir grup için de arsa-arazi-emlak komisyonculuğu'dur. İlçeye 1960'larda gelenlerin çoğunluğu komisyonculuk yapmakta, 1970-80 arası dönem göçedenleri küçük çapta esnaflık ve ticaretle geçinmekte iken, özellikle 1987'den itibaren yoğun olarak Doğu ve Güney Doğu Anadolu'dan gelenler informal ve marjinal işkollarında çalışmaktadır. son dönem göçedenlerin kadınları şehrin diğer semtlerinde temizlik, çocuk bakıcılığı ve konfeksiyon-gıda işletmelerinde işçilik yapmaktadır.

4)Yaşam Kalitesi ve Yaşamdan Beklentiler:

i)Artan suç oranları ve suç çeşitlerinde farklılaşmalar:

Metropol kentlerin suç çeşitleri ve işlenen suçların semt dağılımları, kentlerin bütünü ve semtlerin insan yapısına ilişkin çok önemli ipuçları vermektedir. Örneğin Ümraniye, Zeytinburnu gibi İstanbul'la çok daha önceleri tanışmış göçedenlerin oturdukları semtlerde yüksek oranda çıkması beklenen suçlar: mülkiyete karşı hırsızlık suçları, hafif uyuşturucu kullanımı ve gençlik çeteleri vb. suçlardır. Zira bu mahallelerdeki düşük gelir gruplarından olarak, kentin gelir dağılımı ve fırsat eşitsizliği vb. adaletsizlikleri ile tanışmış olduklarından;

özellikle genç gruplarda içsel kırılmalar beklenir. Öte yandan kente henüz gelmiş semtlerde kız kaçırma, eski kan davası, namus vb.'nden dolayı adam öldürme suçları ve yoksulluğa bağlı suçlarda yoğunluk beklenilir. Bu suçlar kırsal alanın bir devamı niteliğindedir.

OYSA SULTANBEYLİ'DE VAROLAN SUÇ ÇEŞİTLERİ, BİZE İÇ YAPIDA ÖNEMLİ BİR KIRILMANIN BÜTÜN BELİRTİLERİNİ VERMEKTEDİR.

SULTANBEYLİ'DE MÜLKİYETE YÖNELİK SUÇLAR AZ GÖZÜKMEKTEDİR. KIZ KAÇIRMA, KAN VE NAMUS DAVALARI VB. NEDENİYLE ADAM ÖLDÜRME DE YOK DENECEK KADAR AZDIR.

SULTANBEYLİ ÇOCUK İSTİSMARININ EN YÜKSEK YAŞANDIĞI İLÇELERDEN BİRİSİDİR. BEYOĞLU, TEM OTOYOLU VB. YERLERDE SOKAKTA ÇALIŞAN ÇOCUKLARIN VEYA SOKAK ÇOCUKLARININ % 20'Sİ SULTANBEYLİLİ'DİR.

BEYOĞLU VB. YERLERDEKİ BARLARDA KONSOMATRİS VEYA BAR KADINI OLARAK ÇALIŞAN KADINLARIN % 40'ININ SULTANBEYLİ OLDUĞU SÖYLENMEKTEDİR. İLÇEDE FARKLI SEMTLERDE ÇALIŞAN HAYAT KADINLARININ İKAMETİNE GÖZ YUMULMAKTA, ANCAK İLÇEDE EVİ ÇALIŞTIRILMASINA İZİN VERİLMEMEKTEDİR.

LİSELERDE ESRAR, HAPÇILIK VE SOKAKTA ÇALIŞAN ÇOCUKLARDA BALICILIK YAYGINDIR.

İÇKİ SATIŞI İLÇEDE OLMAMASINA RAĞMEN SARHOŞLUĞA BAĞLI SUÇLAR YAYGINDIR.

KENTE ENTEGRASYONDA MARJİNAL VE İNFORMAL (SÜREKLİLİĞİ OLMAYAN VE VERGİ DIŞI GELİR ANLAMINDA) İŞKOLLARININ YERİ TARTIŞILAMAZ. BU TÜR İŞKOLLARINDA ÇALIŞMANIN KENTE VE FORMAL SİSTEMLERE ENTEGRASYONU GECİKTİRDİĞİ BİR GERÇEKTİR. SULTANBEYLİ SAKİNLERİNİN DE NEREDEYSE TAMAMI SÜREKLİ ÇALIŞIYOR OLMALARINA RAĞMEN,

1)İŞYERLERİNİN İNFORMAL ÇALIŞAN VE KÜÇÜK ÖLÇEKLİ İŞYERLERİ OLMASI NEDENİYLE VE

2) YARI KALİFİYE VE NİTELİKSİZ İŞGÜCÜ OLARAK ANCAK BU İŞYERLERİNDE VEYA SEKTÖRLERDE ALIŞMA ZORUNLULUKLARI NEDENİYLE

MARJİNAL VE İNFORMEL İŞLERDE İSTİHDAM EDİLMEKTEDİRLER.

Öte yandan sorun bununla bitmemektedir. SULTANBEYLİ GİDEREK YAYGINLAŞAN BİR ÜNE SAHİPTİR: İLÇE DIŞINDA CEREYAN EDEN BİR UYUŞTURUCU SATIŞI VE İLLEGAL ŞİDDET SUÇLARI (BAR, PAVYON FEDAILİĞİ, ÇEK-SENET TAHSİLİ, TETİKÇİLİK VB.)

SEMT SAKİNLERİ SULTANBEYLİ'NİN TÜM BU SUÇLAR AÇISINDAN "YATAKHANE" OLARAK KULLANILDIĞINI VE "ÇARŞAFIN ÇOK ŞEYİ ÖRTTÜĞÜNÜ" İDDİA ETMEKTEDİRLER.

SULTANBEYLİ GECE BELLİ BİR SAATTEN SONRA TAKSİ ŞÖFÖRLERİNİN GİRMEYİ REDDETTİĞİ BİR İLÇEDİR.

SULTANBEYLİ, MUHTARLARININ DA BELİRTTİĞİ GİBİ "DÜZENSİZLİĞİN DÜZEN OLDUĞU" BİR İLÇEDİR.

ii)Tüketim kalıpları ve yaşam biçimleri, kentli olma bilinci:

İlçenin hiç köyünün olmaması, Sultanbeyli'yi bir izole-kent durumuna getirmektedir. İlçe sakinleri bazen aylarca ilçe sınırları dışına çıkmadan yaşadıklarını belirttiler. Ancak bu izolasyonun hangi tarafın isteğiyle yaşanıyor olduğunun tespiti önemlidir.

Her şeyden önemlisi sadece 10 yıllık bir genişleme-büyüme değil- geçmişine sahip bir ilçeden sözlemekteyiz. Göçedenlerin % 90'ı ilçeye 1985'ten sonra gelmiştir. Sultanbeylili kendisine yöneltilen "Nerelisiniz?" sorusunu "...denim" diyerek cevaplamaktadır. Daha önemlisi ilçede kırk yıla yakındır yerleşik olan Karadenizliler de bu soruya memleket bildirerek yanıt vermektedirler. Öte yandan, "Sultanbeylili" olmak ne gençler arasında bir kabadayılık veya "racon" belirtisi (Kasımpaşalılık, Karagümrüklülük, Kadırgalılık vb.) ne de çalışan erkek nüfus için bir mekan-ikametgah bildirgesi olarak kullanılmamaktadır.

SULTANBEYLİLİ'NİN YAŞAM BEKLENTİSİ KENTTE TUTUNMAKLA EŞDEĞER KALMAKTADIR. Bu tutunmanın sınırları iki türlü kendisini göstermektedir:

1) SADECE GÜNLÜK HAYATIN VE KENTİN ŞİDDETİNE KATLANARAK YAŞAMI EN AZ DÜZEYDE SÜRDÜREBİLMEK,

2) İKTİDAR ODAKLARINA BİR ŞEKİLDE YANAŞARAK, ARSA-ARAZİ KAVGASINDAN RANT PAYI ÇIKARABİLMEK. Buradaki pay ise yakınlığın mesafesine bağlı olarak başını sokacak bir yer bulmaktan çok büyük arazi çevirmeye kadar gidebilmektedir.

Burada yeni gelenin konumunun (1985 sonrası) eski göçedenle aynı tutulmaması gerektiğini belirtmek gerekir. 1985 sonrası Doğu ve Güney Doğu Anadolu'dan göçlerin büyük çoğunluğu; göçettirilmiş nüfustur¹. Gerek bölgede yaşanan olaylar gerekse bu çatışmaların yarattığı ekonomik yarıntılar, aileleri göç kararı almaksızın İstanbul'a inmeye zorlamıştır. Zorunlu göç kategorisinde saydığımız bu yeni göçerlerin şartları 30-40 yıl önce İstanbul'a göçetme kararı alan ailelerden son derece farklıdır. Birinci olarak bu aileler, şehre gelme zamanlarını kendileri seçmemişlerdir ve şehir için gerekli "içsel karar zamanı donanımı"ndan yoksundurlar. İkinci olarak, yeni göçedenin gideceği kentte yeterli yakınlık mekanizmalarını kurmaya zamanı da olmamaktadır. Göçettirme ve zorunlu göç kararı alındıktan hemen sonra aile zaman zaman sadece uzak akraba, yakın, tanıdık, aynı köylü bir gruba güvenerek yola çıkmakta; bu ise gidilen semti yöresellik ve köken bazında belirlemektedir. Üçüncü olarak, göçedenin tüm ailesi ile beraber kente aynı anda inmesidir. Önceki grup göçler çoğunlukla önce erkeğin kente zaman zaman gelmesi ve belli bir yer edindikten sonra kadın ve çocukların getirilmesi biçiminde olurken; bu yeni durumda tüm aile aynı anda ev, iş, okul, dil

¹Zorunlu göçle gelenlerin de kendi aralarında homojen gruplar olmadığı dikkate alınmalıdır. Bkz. Erder, 1997:150-1.Erder çalışmasında Sultanbeyli'ye komşu olan Pendik bölgesinden "E5 üzeri" diye sözlemektedir.

gibi sorunlarla kente gelmektedir. Dördüncü olarak eski göçenlerin köyle bağlantılarının bir dönem devam etmesi ve maddi ve manevi olarak kökenleri ile bağlarını sürdürebildiklerine olan inançlarını ayakta tutabilmelerine olanak sağlamasıdır. Ek olarak da kentteki ilk dönemlerde köyün maddi desteği azımsanamayacak kadar fazladır. Köyden gönderilen kışlık erzak veya tarım ürünlerinin payı ilk gelişteki maddi külfeti azaltmakta, aile reisine rahat nefes alma imkanı sağlamaktaydı. Oysa yeni göçlerde, gelinen yerle ilgili hiç bir bağ kalamamaktadır. Bu sorun yerleşmeye ve yer edinmeye çalışan aileyi zorlamakta, ilk anda elindeki nakiti (eğer varsa) olabildiğince çabuk meskene çevirmeye çalışmaktadır. İkinci olarak da ailedeki tüm bireylerin çalışması koşulu gündeme gelmektedir.

NAKİTİN MESKENE ÇEVİRİLMESİ İŞLEMLERİ, ELDEKİ PARANIN BÜYÜKLÜĞÜ YANI SIRA, MESKEN OLANAKLARINI ELİNDE TUTANLARLA YAKIN İLİŞKİLERE DE SIKI SIKIYA BAĞLIDIR.

Mahallelerin sorunları sakinleri tarafından elektrik, yol, su, eğitim,vb. alt yapılar olarak ifade edilmektedir. Buna kaba bir bakışla bakarsak, Sultanbeyli'nin İstanbul'da kendisine bir yer edindiğini, geri dönmek niyetinin olmadığını (çoğunlukla gelinen yerle bütün bağların kopmuş olması bunun en önemli nedenlerinden birisidir), aksine kentin alt yapısal hizmetlerinden faydalanmak istediğini söylemek mümkündür. Sosyolojik bir bakışla ise;

SULTANBEYLİ'Lİ ÖNCELİKLE KENTSEL GELİRİN İNFORMEL VE İLLEGAL ALANLARINDAN PAY ALANLARIN ÇOĞUNLUKLA YER ALDIĞI BİR İLÇEDİR.

BU İNFORMEL VE İLLEGAL GELİR ALANLARINI SÜREKLİLİK TAŞIMAYAN KÜÇÜK İMALATHANE İŞÇİLİĞİNDEN, TÜM VERGİ DIŞI ALANLARA, İLLEGAL GELİR SAĞLAMA MEKANİZMALARINA, HATTA TAPUSUZ ARAZİ SATIŞI İLE UĞRAŞAN EMLAK KOMİSYONCULUĞUNDAN, BU ARAZİLERİN SATIŞINDA EMLAKÇİLERLE İŞBİRLİĞİ YAPAN BELEDİYECİLİĞE DEK UZATMAK MÜMKÜNDÜR.

GEÇMİŞTE YAPILAN ARAŞTIRMALARIN DA GÖSTERDİĞİ ÜZERE, KENTTE YENİ YERLEŞEN VE İNFORMAL GELİRLE GEÇİNERLERİN ZAMAN ZAMAN FORMEL GELİRE SAHİP OLANLARDAN ÇOK DAHA YÜKSEK KAZANCA SAHİP OLDUKLARI BİR GERÇEKTİR¹. SULTANBEYLİ'DE DE BUNUN ÖRNEKLERİNİ GÖRMEK MÜMKÜNDÜR. ÖRNEĞİN KAĞIT TOPLAYARAK, VEYA ÇOCUK ÇALIŞTIRARAK BİR AİLEYLİK GELİRİNİ ORTALAMA BİR MEMUR MAAŞININ ÇOK ÜZERİNE ÇIKARABİLMEKTEDİR.

BU ANLAMDA KENTTE YENİ YOKSULLUK ADI VERİLEN BİR DURUM ORTAYA ÇIKMAKTADIR. BU GRUPLARI YOKSUL KILAN, DİĞER GRUPLARIN ULAŞTIĞI HİZMETLERE ULAŞAMAMASIDIR. TÜKETİM VE HİZMET KALİPLERİNE ERİŞMEDEKİ EŞİTSİZLİKLER; BU GRUPLARI YOKSULLUK GÖRÜNTÜSÜ İLE YAŞATMAKTADIR.

ÖTE YANDAN SULTANBEYLİ NÜFUSUNUN % 45'İ İNFORMEL GELİR GETİRCEK İŞLERE ULAŞMAK ŞANSINDAN DAHİ YOKSUN OLAN, İŞSİZ, DİL BİLMİYEN, FORMEL EĞİTİM ALAMAMIŞ VE DOLAYISI İLE GELECEK UMUDU DA ÇOK DÜŞÜK OLAN AİLELERDEN OLUŞMAKTADIR. BU AİLELER GİDEREK DAHA İZOLE, TOPLUM TARAFINDAN GİDEREK DAHA AZ DİKKATE ALINAN GRUPLAR OLARAK KALMAKTADIRLAR. BU İSE YENİ

¹Erder, 1997:37

İÇSEL KIRILMALARIN VE MORAL YIKIMLARIN HABERCİSİ OLARAK GÖZÜKMEKTEDİR. NİTEKİM SUÇ ÇEŞİTLERİ BİZE GELECEK YİRMİ YILIN BU GRUPLAR İÇİN VE DOLAYISI İLE İSTANBUL İÇİN DE PEK KOLAY GEÇMEYECEĞİNİ GÖSTERMEKTEDİR.

5)Arsa rantları ve spekülasyon değerler

Sultanbeyli, son 20 yılda ormandan kazanılmış, Büyükşehir Belediye sınırları dışında bir ilçe olmasının bedelini çok ağır ödemektedir.

1980'DEN İTİBAREN BELEDİYE ELİ İLE YAPILAN ARAZİ-ARSA DAĞTIMI GÜNÜMÜZDE KURTKÖY-ÖMERLİ CİVARINDA HALEN SÜRMEKTEDİR.

İLÇEDE BULUNAN BİNALARIN ÇOĞUNLUKLA GECEKONDU TİPİ DEĞİL DE BETONARME BİNA OLMASI, ARAZİ-ARSA SPEKÜLASYONUNDA ÖRGÜTLÜLÜĞÜN BİR GÖSTERGESİ SAYILMALIDIR. SULTANBEYLİ'DE TOPLAM 270 M2 ÜZERİNDE ÜÇ KATLI, 6 DİARELİK BİR BİNANIN DEĞERİ 1,5 MİLYON DOLARDIR. ORTALAMA M2 FİYATI 15-18 MİLYON TL, ARASINDA DEĞİŞMEKTEDİR. BİNALARIN HİÇ BİRİSİNİN YASAL TAPUSU, KANALİZASYONU, YOLU VE SUYU YOKTUR. EVLER DENİZ GÖRMEMEKTEDİR VE DEYİM YERİNDEYSE "DAĞ BAŞINDA" KÖTÜ MALZEMEYİLE YAPILMIŞ, UCUZA MAL EDİLMİŞ, BETONARME, VASAT EVLERDİR.

EVLERDE OTURANLARIN % 50'si kiracıdır ve kiralar merkezde 20-30 milyon, çevreye doğru ise 10-15 milyon arasında değişmektedir. Bu kiralar Sultanbeyli'nin gelir düzeyi hakkında bir fikir vermektedir.

MÜLKİYET SAHİBİ İLE İKAMET EDENİN AYNI OLMADIĞI DURUMLARIN YAYGIN OLDUĞU SEMTLER; İSTANBUL'UN EN YOKSUL SEMTLERİDİR.

MÜLKİYETE NE YOLLA OLURSA OLSUN ERİŞMEYE ÇALIŞAN YENİ GELENİN BU YÜKSEK RANT DEĞERİ KARŞISINDA, ARAZİYİ SATAN İLE YAKIN İLİŞKİ ARAMASI, GEREK İLLEGAL SATILAN KONUTLARA ERİŞMEDE, VE MAHALLEDE YERLEŞMEDE GEREK SATIŞ İŞLEMLERİNDE KOLAYLIK İSTEMEDE ARAZİ MAFYASI İLE YAKIN İLİŞKİ KURMASI ZORUNLU HALDEDİR.

BU TÜR İMKANLAR İSE ANCAK ARAZİ-ARSA SPEKÜLASYONUNA, İKTİDAR OLANLARIN BİR YOLLA GÖZ YUMMASI İLE MÜMKÜN OLMAKTADIR. BURADAKİ İKTİDARIN ANLAMI ÇOK ÇEŞİTLİ OLABİLMEKTEDİR. ÖRNEĞİN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE SINIRLARI DIŞINDAKİ ALANLARDA, İKTİDAR BELEDİYE OLMAKTA; YA DA PARAYA NE YOLLA OLURSA OLSUN ERİŞEBİLMEK BİR ŞEKİLDE İKTİDAR OLMAYI VEYA İKTİDARA YAKIN OLMAYI KOLAYLAŞTIRMAKTADIR¹.

¹Bkz. Güler, B.A. 1997, Ayrıca, Tabakoğlu, 1998.

SULTANBEYLİ ORMANDAN KAZANDIĐI ALANLARLA, PENDİK VE KARTAL BELEDİYELERİ'NİN DE SPEKÜLATİF DİRSEK TEMASINA MARIZ KALMAKTADIR.

DÖRDÜNCÜ KISIM

YORUMLAR ÖZETLER: İSTANBUL'DA 2020'DE NASIL BİR İNSAN PROFİLİ OLACAK?

Bu çalışma, üzerinde şimdiye dek üzerinde çok söz söylenmiş de olsa, İstanbul'u bir kez daha anlamayı ve insan yapısının gelişme yönleri hakkında öneriler geliştirmeyi; ayrıca da sorunlarına olası çözümleri tartışabilmeyi amaçlamaktadır.

Elde edilen sonuçlara göre:

İSTANBUL, GÖÇ VE YENİ GELENDEN AYRI YORUMLANABİLECEK BİR YAPI OLMaktan ÇIKMIŞTIR.

KENT BU GÖRÜNÜMÜYLE BİR SÜPERPOZİSYON HALİNDEDİR. SON DERCE FARKLI YAPILAR, FARKLI MEKANLAR VE FARKLI YAŞAMLAR BİRARADA AYNI ANDA TABAKALANMIŞ HALDE BİR ARADA BULUNABİLMEKTEDİR.

KENTİN YORUMUNU DEVLET-YEREL OTORİTE VE HALKIN ÇEŞİTLİ KATMANLARI ARALARINDAKİ İLİŞKİLERİN AĞLARI AÇISINDAN YAPMAK GEREKLİDİR.

GEREK SON YİRMİ YILIN KAMU HİZMETLERİNDEKİ AKSAMALAR, GEREKSE YASAL BOŞLUKLAR; KENTE YENİ GELENİN SOSYAL DEVLET ANLAYIŞI TARAFINDAN SARMALANMASINI VE BÖYLECE KENTE ENTEGRE OLMASINI ENGELLEMEDİR.

YENİ GELENİN ÖZELLİKLE SON DÖNEMLERDEKİ GÖÇÜ, DAHA ÇOK DOĞU VE GÜNEY-DOĞU ANADOLU'DAN VE ZORUNLU GÖÇLER KATEGORİSİNDEDİR. BU DURUM KENTE ENTEGRASYONU SON DERECE ZORLAŞTIRICI EKONOMİK VE SOSYAL FAKTÖRLER İÇERMEKTEDİR.

Ancak zorunlu göç kategorisinde gelenler gerek köken gerekse gelir ve servet açısından ya da sosyal donanımlar açısından homojen değildir. Bu durum yeni göç edenin anlaşılmasını ve kategorize edilmesini zorlaştırmaktadır.

ANCAK YİNE DE ZAMANLA DAHA BELİRGİNLEŞECEK BAZI İLİŞKİ AĞLARINDAN SÖZ ETMEK MÜMKÜNDÜR.

BU GRUPLARIN ORTAK ÖZELLİĞİ HER ŞEYDEN ÖNCE AKRABA VE TANIDIKLAR ARACILIĞI İLE KENTTE YER EDİNMEYE ÇALIŞMALARIDIR. SON DÖNEMLERDEKİ GÖRELİ DAHA YÜKSEK GELİR GRUPLARINDAN OLAN SÜRYANİLER OLSUN, YA DA TÜRKİYE'NİN EN YOKSUL BÖLGELERİNDEN GELEN KÜRT ŞAFİİ YA DA TÜRK VE KÜRT ALEVİLER OLSUN; BU GRUPLARIN TAMAMINININ KENTLE İLK BAĞLARI AYNI YÖREDEN OLAN AKRABALARIDIR.

KENTE YENİ GELENİN ENTEGRASYONUNDA YASAL BİR KUCAKLAMA YA DA FORMEL OLARAK KENTE İNTİBAKINI SAĞLAMADA KAMU HİZMETLERİ

YETERSİZ HATTA DEYİM YERİNDEYSE SAĞIRDIR. İŞ VE BARINMA OLANAKLARINDAN, EĞİTİM HİZMETLERİ, EĞLENCE VE GELİŞTİRİCİ SOSYAL OLANAKLARDAN YOKSUN BIRAKILMA İZOLASYONU ARTIRICI BİR UNSURDUR.

BU DURUM KENTE İLK GELİŞTEN İTİBAREN "HİMAYECİ BİRLİKLERİN" GÖÇEDENİ DAHA KOLAY İÇİNE ALMASINA NEDEN OLMAKTADIR.

HEMŞERİ BİRLİKLERİNDE SOSYAL İLİŞKİ AĞLARI DAHA ÇOK KADINLAR ARACILIĞI İLE KURULUR VE SÜRDÜRÜLÜRKEN; CEMAAT BİRLİKLERİNDE BU ORGANİZASYONLAR DAHA ÇOK ERKEKLER ARACILIĞI İLE YAPILMAKTADIR. BU DURUM ÖZELLİKLE CEMAAT BİRLİKLERİNİN YOĞUN OLDUĞU MAHALLE VE SEMTLERDE, YENİ GÖÇEDEN KADININ, BİR DE DİL BİLMEYİSİ HALİNDE, GİDEREK DAHA ÇOK İZOLE OLMASINA VE EZİLMESİNE YOL AÇMAKTADIR.

KENTTE KALMA SÜRESİ İÇİNDE YASAL VE FORMAL ORGANİZASYONLARLA İLİŞKİYE GEÇEMEYEN GÖÇEDEN, ZAMAN İÇİNDE SİYASAL OLARAK ZAYIF, DAHA İZOLE VE BÖYLECE DE KAMUNUN GÖZÜNDE DAHA KOLAY GÖRÜNMEZ OLMA ÖZELLİĞİ İLE SINIRLANDIRILMAKTADIR.

TÜM BU SÜREÇLER BİREYLERİN GEREK CEMAAT GEREKSE HEMŞERİ BİRLİKLERİNCE "HİMAYE EDİLEN" KONUMUNU DAHA DA PEKİŞTİRMEKTE, BÖYLECE SİYASAL OLARAK GÖRÜNÜR OLMANIN, SESLERİNİ DUYURMANIN TEK OLASI BİÇİMİ HİMAYECİ BİRLİKLERİN ÜYESİ OLMAKMIŞ GİBİ BİR GÖRÜNTÜ VERİLMEKTEDİR.

GÖÇEDEN, AYRICA ARSA-ARAZİ SPEKÜLASYONUNDA ÖZELLİKLE BELEDİYELERLE İŞBİRLİĞİ İÇİNDE OLMAK ZORUNDADIR. GÜÇ VE İKTİDAR ODAKLARINA YAKINLIK; KENTTE BARINABİLMENİN TEK OLASI YOLU GÖRÜNMEKTEDİR.

BÜTÜN BU "HİMAYE" İDDİALARINA KARŞILIK KENTE GELEN NE ORANDA HİMAYE EDİLMEKTEDİR? GERÇEKTEN BU BİRLİKLER GÖÇEDENİN DAYANIŞMA AĞLARINI SAĞLAYAN BİR UNSUR MUDUR?

BU SORUYA NE YAZIK Kİ "HAYIR" YANITI VERMEK ZORUNDAYIZ. GEREK GAZİOSMANPAŞA'DA, GEREKSE SULTANBEYLİ'DEKİ YAPILANMA; GÖÇEDENİN TAM AKSİNE YALNIZ VE UMUTSUZ OLDUĞUNU GÖSTERMEKTEDİR. "KIRSAL ALANIN YOKSULLARI" KENTE GELDİKLERİNDE "KENTİN YOKSULLARI" OLMAKTADIR¹.

İSTANBUL'A EN YENİ GELENLER YÜKSEK NİTELİKLİ VE NİTELİKSİZ HİZMET GRUPLARIDIR. BU ULGUDA ÖZELLİKLE DİKKAT EDİLECEK BİR NOKTA, YÜKSEK NİTELİKLİ İŞGÜCÜNÜN VARLIĞIDIR. BUNLAR TAŞRA

¹Özbay, 1997:141.

ÜNİVERSİTELERİNDEN GELEN, PROFESYONEL VEYA AYAZ YAKA İŞLERİNDE ÇALIŞAN (HİZMETLER SEKTÖRÜ) GENÇ GRUPLARDIR¹.

SULTANBEYLİ, GAZİOSMANPAŞA, KARTAL, KÜÇÜK ÇEKMECE, PENDİK vb. İLÇELERE BAKILDIĞINDA YOKSUL'UN TABAKALANMASI ŞÖYLEDIR:

EN ALTTA ÇOK YOKSUL VE GİDEREK DAHA YOKSULLAŞAN KENTLE BAĞLANTISIZ BİR TABAKA; Bu grup kentin yeni yoksulları grubudur. Bu grupta yaşayanların sadece gecekondü bölgelerinde olmadığı da bir gerçektir. Kentin yeni yoksulları grubuna emekliler, öğrenciler, işsizler, iş güvenliği olmayan işlerde veya geçici işlerde çalışanlar, dar gelir grupları, ailesinde tek kişi çalışanlar, dullar, kadınlar vb. gruplar da dahildir.

İKİNCİ OLARAK KENTE YA DAHA ÖNCE GELDİĞİNDEN YA DA DAHA AKÇELİ GELDİĞİNDEN KENTSEL OLANAKLARA BİRAZ DAHA FAZLA ERİŞEBİLMİŞ BİR TABAKA; Bu grubun da çok geliri olduğu düşünülmemelidir. sadece kentteki informal de olsa kazanma olanaklarına biraz daha erişebilmiş bir gruptur. Bu grupta en azından bir eve başını sokabilmiş ve informal ve geçici de olsa yarı kalifiye veya niteliksiz işgücü gerektiren bir işe girebilmiş olanları koyabiliriz.

ÜÇÜNCÜ GRUPTA, İNFORMEL VE İLLEGAL GELİR YOLLARI İLE KENTE YAPIŞMIŞ ANCAK KENTLE BÜTÜNLEŞMEMİŞ OLANLAR YER ALMAKTADIR; Bu grup özellikle kentin son durumunu anlatmak açısından önemlidir. Bu grup gelir ve geçim kaynakları açısından ortalama gelir gruplarının üzerine çıkan bir düzeye sahip olabilmektedir. Ancak gelirin kaynağı informal, marjinal ve hatta illegal olduğundan kentin hizmetlerinden ve prestij ağlarından yararlanamamaktadır. **BURADA İLGİNÇ OLAN İSTANBUL'UN KENT OLARAK BU TÜR GELİR VE GEÇİM KAYNAKLARINI MEŞRULAŞTIRAN BOYUTUDUR. İSTANBUL VE TÜM TÜRKİYE'DE GELİRİN MEŞRUIYETİ ARTIK KAZANMA YOLLARINA BAKILMAKSIZIN KABUL EDİLMİŞTİR. ANCAK BU KABULUN KAMU HİZMETLERİNE YANSIMAMASI, DİĞER BİR DEYİŞLE KAMU HİZMETLERİNİN BU İNFORMAL-İLLEGAL GELİRDEN VERGİ TOPLAYAMAMA YÜZÜNDEN AKSAMASI; BU ÜÇÜNCÜ DÜZLEMDEKİ KENTLİYİ YAŞAM KALIPLARININ DIŞINA İTMEKTEDİR.** Bu düzlemdeki kişiler arasında gelirlerini iktidar odaklarına yakınlıkları ile elde edebilenler fazladır. **GEREK CEMAAT GEREKSE HEMŞERİ DERNEĞİ GİBİ HİMAYECİ BİRLİKLERİN ÖNEMİ BURADA DEVREYE GİRMEKTEDİR. BU TÜR AĞLAR ÜÇÜNCÜ DÜZLEMDEKİ KİŞİNİN İKTİDAR ODAKLARI İLE YAKINLIĞINI SAĞLAYICI TEK BİRLİK OLARAK GÜNDEMDEDİR. DAHA AÇIK BİR DEYİŞLE KENTTE İŞ, EV, EĞİTİM VB. OLANAKLARIN KAPILARI ARTIK NEREDEYSE SADECE BU TÜR BİRLİKLEŞMELERDEKİ HİMAYECE AĞLARLA BAŞLAMAKTADIR.**

ANCAK BU BAĞLAR GÖÇEDENE MİNİMUM DÜZEYDE YARDIMIN ÖTESİNE GİTMEKTEDİR. İLK VE ELBETTE BEDELİ KARŞILIĞINDA YARDIM(!) YAPILDIKTAN SONRA GÖÇEDEN KADERİ İLE BAŞBAŞADIR. İLİŞKİYİ SÜRDÜRMEİNİN TEK OLASI YOLU, AKÇELİ BEDELLER KARŞILIĞINDA BU İKTİDAR-BİRLİK AĞLARINA YAKINLAŞMASI OLACAKTIR.

BU DURUMDA YOKSULLUĞUN GÖRÜNTÜLERİ EN ALTTA EN YOKSULLARIN OLDUĞU, ÜZERİNDE KATMANLAŞMIŞ OLARAK BENZER YAPILARIN YER

¹Boratav, 1995:18.

ALDIĞI; ANCAK BİR HEMŞERİ VEYA CEMAAT GÖRÜNTÜSÜNÜN VE HİMAYE ETMENİN SANAL DURUMLARI İLE ÖRTÜLMÜŞ BİR YAPI; BUNUN ÜZERİNDE SİYASAL İSLAM VEYA ALEVİLİK VB. YAPILARIN ŞEMSİYELEDİĞİ BİR ÜST YAPI GÖRÜNÜMÜ VARDIR.

BU TABAKALAR BİRBİRLERİ İLE EKONOMİK OLARAK GEÇİRGEN DEĞİLLİRDİR. YANI EN ALTTAN BİR ÜSTE GEÇMEK SON DERECE ZORLAŞMIŞTIR. AYNI ZAMANDA TABAKALAR SİYASİ OLARAK DA GEÇİRGEN DEĞİLDİR. HİMAYECİ BİRLİKLERİN İÇİNDE YER EDİNMEK VE YÜKSELMEK DE EN ÜSTTEKİ AKÇELİ ÇIKAR İLİŞKİLERİ NEDENİYLE ÇOK ZORDUR.

İSTANBUL YOKSULU VE ORTA TABAKASI; YAŞAM KALİTESİNİ DÜZELTME ŞANSINDAN BÖYLECE NEREDEYSE TAMAMEN YOKSUN BIRAKILMIŞTIR. İSTANBUL GELENİ KABUL ETMEMEKTEDİR. GELEN İSE KABUL EDİLMekten ZİYADE, KENTİN KENARINA "YAPIŞMAKTA" VE YAŞAMINI GÜNDELİK OLARAK SÜRDÜRMEYE ÇALIŞMAKTADIR.

BU ALANLARIN KENDİNE ÖZGÜ KURALLARI VE DEĞER YARGILARI OLUŞMUŞ DURUMDADIR. TIPKI İSTANBUL'DAKİ EN ZENGİNİN KENDİNE ADACIKLAR(ENKLAVALAR) KURMASI GİBİ; GÖÇEDENLERİN DE KENDİLERİ İÇİN KURDUKLARI, İZOLE ADACIKLAR OLUŞMAKTADIR.

ANCAK BU PARÇALANMA VE DİKOTOMİ; HER İKİ TARAFIN DA BİRBİRİNİ DÜŞMAN ADDETMEİ İLE SONUÇLANABİLECEK SON DERECE TEHLİKELİ BİR YAPIYA DOĞRU GİTMEKTEDİR.

ÖZELLİKLE SON DÖNEMLERDE ORTAYA ÇIKAN BİR YANILTICI SÖYLEM: GECEKONDULU'YU ARSA SPEKÜLATÖRÜ İLE BİR TUTAN, İŞGALCİ SAYAN, KIRLETİCİ VE KABA GÖREN BİR ANLAYIŞ, İSTANBUL'DA ÜST GELİR VE ENTELLEKTÜEL GRUPLAR ARASINDA DA HIZLA KABUL GÖRMEKTEDİR.

ÖTE YANDAN KENTE HİÇ BİR ŞEKİLDE KABUL EDİLMEDİĞİNİ GÖREN YOKSUL GRUP İÇİN DE, BAĞLANMANIN TEK YOLU HİMAYECİ BİRLİKLERE SİĞİNMA DİR. OYSA YOKSULLARIN 'DAHA İYİ YAŞAM KOŞULLARININ NE OLDUĞUNU BİLEMİYEN APTAL ZAVALLILAR' OLARAK GÖRÜLMESİ BÜYÜK BİR HATADIR. EŞİT VATANDAŞLIK TALEPLERİ SOSYAL DEVLET ANLAYIŞI İLE KARŞILANMAYAN BU GRUPLARIN, KENTTE MÜBAH GÖRÜLEN İLLEGALİTE VE GİDEREK İÇİNE KAPANMA İLE KARIŞIK BİR 'KARŞI KOYMA' İLE TUTUNMAYA ÇALIŞTIĞI GÖRÜLMEKTEDİR.

İSTANBUL VE DİĞER BÜYÜK KENTLERDE GÖRÜNEN ODUR Kİ: "YOKSUL VE ONURLU" KATEGORİSİ ARTIK NEREDEYSE YOK OLMAKTADIR. BU ELBETTE HER VARLIKLI OLANIN ONURLU VE BÜTÜN YOKSULLARIN DA ONURSUZ OLDUĞU ANLAMINA GELMEMEKTEDİR. ANCAK ÖZELLİKLE İSTANBUL GİBİ KENTLERDE EN AZ DÜZEYDEKİ BİR ONUR SAVAŞI BİLE ÇOK PAHALIYA MAL OLMAKTADIR. AYLIK ONUR KORUMA GİDERİ SON DERECE YÜKSEKTİR. BU DA İNSANLARI UMUTSUZLUĞA VE İLLEGAL VE İNFORMAL YOLLARA KOLAYLIKLA İTEBİLMEKTE; EK OLARAK "HİMAYE EDİYORMUŞ GİBİ" GÖRÜNEN BİRLİKLEŞMELERİN ELİNDE "HİMAYE EDİLEN" OLARAK KALMASINA NEDEN OLMAKTADIR.

ÇÖZÜM NEREDE?

ÖNCELİKLE KENTİN YENİ GELENİ ENTEGRE EDEBİLMESİNİN YOLLARI ARANMAK ZORUNDADIR. GELENİ GÖNDERMEK, GÖÇÜ DURDURMAK AMACIYLA VİZE KOYMAK, GERİ DÖNMEYİ TEŞVİK ETMEYE YÖNELİK ZORLAYICI YA DA ÖZENDİRİCİ GİRİŞİMLERİN HİÇ BİRİSİ GERÇEKÇİ DEİLDİR VE ŞİMDİYE KADAR DA SADECE SORUNUN GERÇEK ÇÖZÜM OLANAKLARINI GECİKTİRMİŞLERDİR.

GÖÇÜ DURDURMANIN TEK OLASI YOLU, GÖÇÜ KAYNAĞINDA DURDURMAKTIR. BU İŞE ANCAK TÜRKİYE'NİN BÜTÜNÜNE YÖNELİK SOSYAL VE EKONOMİK ÖNLEMLERLE AŞILABİLECEK BİR SORUNDUR.

BU CÜMLEDEN OLARAK İSTANBUL'UN BÜTÜN ETKİ VE GİRDİ-ÇIKTI KANALLARI İLE BİRLİKTE DÜŞÜNÜLMESİ GEREKLİDİR. İSTANBUL TÜRKİYE VE DÜNYA4DAN AYRI BİR PARÇA OLARAK DEĞERLENDİRİLEMEZ. GEREK EKONOMİK GEREK SOSYAL İLİŞKİ AĞLARI AÇISINDAN İSTANBUL HEM TÜRKİYE'NİN HEM DE DÜNYA'NIN BÜTÜN YERLEŞİK EKONOMİK (FİNANSAL, SPEKÜLATİF, TİCARİ. SANAYİ) SOSYAL (ETNİK, YEREL, MERKEZİ, DİNİ, YURTTAŞLIK) VE HİZMET AĞLARINDAN ETKİLENMEKTE VE ETKİLEMEDİR.

BA AÇILARDAN İSTANBUL HALA GÖÇ İÇİN "VADEDİCİ" BİR KENTTİR. İSTANBUL HALA HER TÜRDE VAADİ (EN AZINDAN ÖLMEYECEK KEDER DA OLSA BİR YAŞAMA KAVUŞMA) VERMEKTEDİR.

ANCAK SON BİR YILDA GÖÇ ORANININ GÖRELİ BİR DOYGUNLUĞA ULAŞTIĞI DA GÖRÜLMEKTEDİR. ANCAK BÜYÜK ÇAPTA ARAZİ-ARSA SPEKÜLASYONU KANALLARI YENİ BİR AÇILIM ALANI KEŞFETTİKLERİNDE, BU DURUM GÖÇÜ YENİDEN HIZLANDIRACAKTIR.

DOLAYISI İLE GEREK GÖÇ KANALLARINI KAPATMAKTA, GEREKSE YENİ GELENİN "EDİLGİN VE VATANDAŞ OLMAYAN" STATÜSÜNE BİR AN ÖNCE SON VERMEDE EN ACİL ÖNLEM ARAZİ MAFYASINI VE BAĞLANTI KANALLARINI ORTADAN KALDIRMAK OLACAKTIR.

GÖÇEDENİN STATÜSÜ DE SON DERECE ÖNEMLİDİR. İSTANBUL İÇİN ÖZEL YETKİ VE STATÜ İSTEKLERİ, SORUNUN ÇÖZÜMÜ DEĞİLDİR. VAR OLAN YETKİLERİN KULLANILMASI VE DENETLENMESİ İLE SORUN ÇÖZÜLEBİLİR.

DOLAYISI İLE GÖÇEDENİN KAMU HİZMETLERİNDEN YOKSUN BIRAKILMASI (ELEKTRİK VE SU VERMEMEK, ALT YAPI YAPMAMAK) DA ÇÖZÜM DEĞİLDİR. ZİRA YENİ GELEN NÜFUSUN ZATEN % 60'I BU TÜR HİZMETLERDEN YOKSUNDUR. BUNA RAĞMEN GERİ DÖNMEMEKTE VEYA GİDECEK YERİ OLMADIĞI İÇİN DÖNEMEMEKTEDİR. BU DURUMDAKİ İNSANLARIN, GEREKLİ KAMU YATIRIMLARINDAN CEZALANDIRMAK AMACIYLA YOKSUN BIRAKILMASI, SADECE İZOLASYON DUYGUSUNU KÖRÜKLEYECEK, YABANCILAŞMAYI ARTIRACAKTIR.

İSTANBUL GÖÇEDENİ EŞİT VATANDAŞLIK HAKKI TALEP ETMEKTEDİR. İSTANBUL'DA İZOLASYON SORUNUNU YARATAN YENİ GELENİN KENDİSİNİ KAPATMASI DEĞİLDİR. KENTİN KENDİSİNİ YENİ GELENE KAPATMASIDIR.

GÖÇEDENLERİN KENDİLERİNİ "İSTANBULLUYUM" DİYE TANIMLAYABİLMESİ ANCAK VATANDAŞLIK KÜLTÜRÜNÜN GELİŞTİRİLMESİ VE HİMAYECİLİĞİN DIŞINDA DİĞER BİRLİKLEŞME BİÇİMLERİNE GEÇEBİLMESİ İLE MÜMKÜN OLACAKTIR.

HİMAYECİLİĞİN YAYGINLAŞMASINDA EN ÖNEMLİ ETKENLERDEN BİRİSİ OLASI TEK ÖRGÜTLENME BİÇİMİ OLARAK GÖRÜLMESİNDEN VE GÖSTERİLMESİNDEN KAYNAKLANMAKTADIR. BU TÜR ÖRGÜTLENMELERİN ALTERNATİFİ ANCAK,"KATILIMCI YURTTAŞ" ANLAYIŞININ OLUŞTURULABİLMESİ İLE MÜMKÜNDÜR.

KATILIMCI YURTTAŞLIK, ÖNCELİKLE KENDİ SOKAĞI, SONRA MAHALLESİ VE GİDEREK GENİŞLEYEN BİR COĞRAFI VE SOSYAL-SİYASİ-EKONOMİK ALANDA, KARARLARA KATILAN BİR YURTTAŞ ANLAYIŞI ANLAMINA GELMEKTEDİR.

KATILIMCI YURTTAŞLIĞIN VE KATILIMCILIĞIN ÇEŞİTLİ AŞAMALARI VE BOYUTLARI VARDIR. KATILIMCILIK, HER AN, HERKESİN SADECE KENDİ BİREYSEL İSTEĞİNİ DİLE GETİRMESİ OLANAĞI DEMEK DEĞİLDİR. AKSİNE KATILIMCI YURTTAŞLIK, HOŞGÖRÜ VE KARŞISINDAKİNE SAYGI TEMELİNDE YASALARI BİLEREK VE ÖRGÜTLÜLÜK İÇİNDE DİĞER ÖRGÜTLENMELERLE İŞBİRLİĞİ YAPARAK FİKİR BİLDİRME, FİKİR GELİŞTİRME, HAK TALEP EDEBİLME, GEÇİCİ YA DA SÜREKLİ İTTİFAKLARA VE CONTRATLARA VE YASAL HAK ARAMALARA GİDEBİLMEKTİR.

KATILIMCI YURTTAŞLIK BİR SONUÇ DEĞİL BİR SÜREÇTİR. SÜREÇ İÇERİSİNDE VE AYNI ZAMANDA EĞİTİMLE ÖĞRENİLİR. KATILIMCILIK EĞİTİMİ :

KİŞİLERE, İHTİYAÇLARININ FARKINA VARMA VE İHTİYAÇLARINI SÖZEL OLARAK DİLE GETİRECEĞİ KAVRAMLARI ÖĞRETME;

İHTİYAÇLARIN DİLE GETİRMEDE YASAL VE HUKUKİ YOLLARI ÖĞRETME;

İHTİYAÇLARI İÇİN VE BUNLARIN ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK FİKİRLERİ OLUŞTURABİLMİYİ ÖĞRETME;

HUKUKİ YOLLARDAN BİRLİKLEŞME VE ÖRGÜTLENMEYİ ÖĞRETME,

İHTİYACIN DİLE GETİRİLMESİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ KISMINDA DİĞER İNSANLARIN DA İHTİYAÇ VE İSTEKLERİN DİKKATE ALMAYI ÖĞRETME;

BU DİKKATE ALMA AŞAMASINDA DİĞER BİRLİK VE ÖRGÜTLERLE PAZARLIK, İŞBİRLİĞİ, TARTIŞMA, ORTAK FİKİR GELİŞTİRME, GEÇİCİ İTTİFAK YAPMA, KALICI İTTİFAK YAPMA VB. SÜREÇLERİ ÖĞRETMEK;

DİĞER BİRLİKLER VE ÖRGÜTLERLE İTTİFAK VE HAK ARAMA AŞAMASINDA KULLANILACAK YASAL VE HUKUKİ PROSEDÜRÜ ÖĞRETME;

İHTİYAÇLARIN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ KISMINDA KARARLARA TAM KATILIMI ÖĞRETME;

BU SÜREÇTE BİRLİK İÇİ İTTİFAKIN VE DAYANIŞMANIN AKILCI YOLLARLA KURULMASINI ÖĞRETME;

BİRLİK DIŞI DENETİM MEKANİZMASININ ÇALIŐTIRILMASI VE SONUCA GİDİLEMEDİĞİNDE, YANI İHTİYACA YÖNELİK ÖNLEM KARARI BİR NEDENLE BAŐARIYA ULAŐAMADIĐINDA YASAL YOLLARDAN DENETİMİ VE HAK ARAMAYI ÖĞRETME AŞAMALARI VARDIR.

YURTTAŞLIK EĞİTİMİNE ÖNCELİKLE EN ÇOK ZARAR GÖRMÜŐ GRUPLARDAN VE EN ALTTAKİLERDEN, AYRICA GELECEĐE YÖNELİK OLARAK BAŐLAMAK GEREKLİDİR, YANI ÖNCELİKLE ÇOCUKLAR, GENÇLER, KADINLAR VE EN YOKSULLAR BU EĞİTİM İÇİNDE OLMALIDIR

GÖRÜLDÜĞÜ ÜZERE, KATILIMCI YURTTAŞ KİMLİĞİNİN KAZANILMASI UZUN VE ZOR BİR SÜREÇTİR. BU AŐAMADA HER TÜR EĞİTİM KURUMUNDAN VE ÖZELLİKLE DE SİVİL TOPLUM KURULUŐLARINDAN DESTEK ALINMASI VE BU KURULUŐLARA DESTEK VERİLMESİ GEREKMEKTEDİR.

KAYNAKÇA:

- Aksoy, A. & Roberts, K. (1997) " Modernism and the Millenium, Trial by Space in İstanbul", *City*, 8.
- Berksoy, T. (1998), "Vatandaş, Enflasyon ve Gündelik Yaşam", *Capital*, Mart 35.
- Bilgin, N. (1997), *Siyaset ve İnsan*, Bağlam: İstanbul.
- Bilgin, İ. (1995), "Modernizmin Şehirdeki İzleri", *Defter*, 23.
- Boratav, K. (1995), *İstanbul ve Anadolu'dan Sınıf Profilleri*, Tarih Vakfı Yurt Yay: İstanbul.
- Caldeira, T. P.R. (1996), " Fortified Enclaves: The New Urban Segregation", *Public Culture*, 8.
- Davis, M. (1996) "Kentsel Denetim-Blade Runner'in Ötesinde", *Birikim*, 86-87.
- Ekonomist (1997), "Gelir Dağılımında Dev Araştırma", 23.
- Erder, S. (1996), *İstanbul'a Bir Kent Kondu: Ümraniye*, İletişim: İstanbul.
- Erder, S. (1997), *Kentsel Gerilim*, Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı Yay: Ankara.
- Forum (1996), "Kentler Yatırım Bekliyor", 3,7, Temmuz.
- Forum (1997). "Büyük Kentlerde Gelir Alarmı", 4, 12, Aralık.
- Güler, B.A. (1997), *Yerelleştirme Politikaları Üzerine*, TODAİE Yay: Ankara.
- Güneş-Ayata, A. (1991) "Gecekondularda Kimlik Sorunu, Dayanışma Örüntüleri", *Toplum Bilim*, Güz-Kış.51/52.
- Güvenç, M., ve Işık, O. (1996) "İstanbul'u Okumak-Bir Çözümleme Denemesi", *Toplum Bilim*, Kış 71.
- Helle, H.J. (1996), "Kentlileşmiş İnsan", *Cogito*, Kent.
- Keyder, Ç. (1992), "İstanbul Nasıl Satılır?" *Forum*, Ocak.
- Kılıçbay, M.A. (1993) *Şehirler ve Kentler*, Gece: Ankara.
- Mumford, L. (1996), "Görünmeyen Kent", *Cogito*, Kent.
- Öncü, A. (1997), " The Myth of the "Ideal Home" Travels Accross Cultural Borders to İstanbul" in A. Öncü & P. Weylands (eds), *Space, Culture and Power: New Identities in Globalising Cities*, London: Zed Books.

Özbay, F. (1997), Migration and Intra Provincial Movements in Istanbul Between 1985-1990", *Boğaziçi Journal; Review of Social, Economic and Administrative Studies*, 11,1-2.

Sönmez, M. (1997) "İstanbul'da Gelir Adaletsizliği", *Forum*, 4,4, Nisan.

Sönmez, M. (1996), *İstanbul'un İki Yüzü*, Arkadaş: Ankara.

Tabakoğlu, T. (1998), *Belediyeler ve İrtica*, İP Yay, İstanbul(bülten).

Tekeli, İ. (1996), "Türkiye'de Çoğulculuk Arayışları ve Kent Yönetimi Üzerine", *Kentte Birlikte Yaşamak Üzerine*, WALD: İstanbul.

Tekeli, İ. (1998), "İstanbul Gerçeği İçin Kaygılanma Biçimleri", *İstanbul Dergisi*, Ağustos.